

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ดัชนีชี้วัดความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย” ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นวิชาชีพ หรืออีกนัยหนึ่งคือ “ความเป็นมืออาชีพ” (Professionalism) ของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย (Thai Political Journalist) ในทัศนะของผู้สื่อข่าว นักวิชาการสื่อสารมวลชน นักการเมือง และผู้รับสารทางการเมือง และเพื่อสร้างดัชนีชี้วัด (Indexes) ความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) และอีกประการหนึ่งเพื่อศึกษามุมมองที่มีต่อกระบวนการสื่อข่าวการเมืองไทยในปัจจุบัน และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ในทัศนะของผู้สื่อข่าว นักวิชาการสื่อสารมวลชน นักการเมือง และผู้รับสารทางการเมือง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ทั้งนี้ ในการวิจัยเชิงคุณภาพได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจาก 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้สื่อข่าว กลุ่มนักวิชาการสื่อสารมวลชน กลุ่มนักการเมือง และกลุ่มผู้รับสารทางการเมือง รวม 30 ราย ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจด้วยแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 455 ราย นอกจากนี้ยังมีการจัดประชุมทางวิชาการ (Forum) เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนต่าง ๆ ด้วย

สรุปผลการวิจัย

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างจำนวน 455 ราย ประกอบด้วย ผู้สื่อข่าวจำนวน 125 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.5 นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนจำนวน 100 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.0 นักการเมืองจำนวน 80 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.6 และผู้รับสารทางการเมือง (ภาคประชาชน) จำนวน 150 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.0 ทั้งนี้ พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ซึ่งมีจำนวน 241 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 53.0 ส่วนเพศหญิง มีจำนวน 214 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 47.0 อายุสูงสุดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 74 ปี ส่วนอายุต่ำสุดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 20 ปี โดยอายุเฉลี่ยเท่ากับ 36.52 ปี มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 7.89 ปี

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นโสดมีจำนวน 235 ราย คิดเป็นร้อยละ 51.6 รองลงมาสมรสแล้ว มีจำนวน 203 ราย คิดเป็นร้อยละ 44.6 ในด้านการศึกษา ปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างสำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาโท ซึ่งมีจำนวน 213 ราย หรือร้อยละ 46.8 รองลงมาได้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี มีจำนวน 186 ราย หรือร้อยละ 40.9

ในด้านสาขาวิชาที่จบในระดับปริญญาตรี พบว่า ส่วนใหญ่จบการศึกษาในสาขานิเทศศาสตร์/วารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน ซึ่งมีจำนวน 162 ราย คิดเป็นร้อยละ 35.6 รองลงมา จบการศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ หรือมนุษยศาสตร์ ซึ่งมีจำนวน 154 ราย คิดเป็นร้อยละ 33.8 ส่วนลำดับที่สามจบการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์/รัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 45 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.9 ส่วนผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโท พบว่า ส่วนใหญ่จบการศึกษาในสาขานิเทศศาสตร์/วารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน มีจำนวน 118 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.9 รองลงมา จบการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์/รัฐประศาสนศาสตร์ มีจำนวน 62 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.6 ส่วนลำดับที่สามจบการศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ หรือมนุษยศาสตร์ ซึ่งมีจำนวน 46 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.1

ในด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีรายได้เฉลี่ยอยู่ระหว่าง 15,001-30,000 บาทต่อเดือน ซึ่งมีจำนวน 177 ราย คิดเป็นร้อยละ 38.9 รองลงมา มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 15,000 บาทต่อเดือน อาชีพหลักในปัจจุบัน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพผู้สื่อข่าว ซึ่งมีจำนวน 125 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.5 รองลงมาได้แก่อาชีพนักวิชาการ/นักวิจัย ซึ่งมีจำนวน 100 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.0 ลำดับที่ 3 ได้แก่ นักการเมือง ซึ่งมีจำนวน 80 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.6

สำหรับกลุ่มผู้รับสารทางการเมือง ซึ่งมีจำนวน 150 รายนั้น เมื่อจำแนกตามอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งมีจำนวน 51 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.0 รองลงมาได้แก่ พนักงานหน่วยงานเอกชน ซึ่งมี 46 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.7 ลำดับที่ 3 เป็นผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัว (ค้าขาย) ซึ่งมี 38 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.3

สำหรับตำแหน่งงานปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นพนักงานระดับปฏิบัติการ ซึ่งมีจำนวน 210 ราย คิดเป็นร้อยละ 46.0 รองลงมาได้แก่ตำแหน่งผู้บริหารระดับสูง จำนวน 58 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.7 ส่วนอันดับสามก็คือ ตำแหน่งผู้บริหารระดับกลาง จำนวน 55 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.1 ทั้งนี้ อายุงานในสายงานอาชีพปัจจุบัน พบว่า มีอายุงานสูงสุด 45 ปี ต่ำสุด 2 เดือน โดยมีอายุงานเฉลี่ยเท่ากับ 10.86 ปี และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 8.23 ปี

ประสบการณ์ทำงานด้านข่าวหรือสื่อสารมวลชนของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ผู้สื่อข่าว จำนวน 330 ราย พบว่า ส่วนใหญ่ ไม่เคยประกอบอาชีพด้านข่าวมาก่อน มีจำนวน 224 ราย คิดเป็นร้อยละ 67.9 และมีกลุ่มตัวอย่างที่เคยประกอบอาชีพด้านข่าวมาก่อนจำนวน 104 ราย คิดเป็นร้อยละ 31.5

นโยบายพรรคการเมืองในปัจจุบันที่ชื่นชอบมากที่สุด พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่ชื่นชอบนโยบายพรรคใดเป็นพิเศษ มีจำนวน 187 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.1 รองลงมาชื่นชอบนโยบายพรรคประชาธิปัตย์ จำนวน 138 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.3 อันดับที่สาม ชอนนโยบายพรรคพลังประชาชน ซึ่งมีจำนวน 95 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.9

สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพผู้สื่อข่าว มีรายละเอียดเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

ในด้านตำแหน่งปัจจุบัน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นผู้สื่อข่าวระดับปฏิบัติการ หรือผู้สื่อข่าวสนาม จำนวน 90 ราย คิดเป็นร้อยละ 72.0 รองลงมามีตำแหน่งเป็นบรรณาธิการ/บรรณาธิการข่าว/รองบรรณาธิการ จำนวน 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.4

ในส่วนของประเภทสื่อที่สังกัด พบว่า ส่วนใหญ่ สังกัดสื่อโทรทัศน์ ซึ่งมีจำนวน 62 ราย คิดเป็นร้อยละ 49.6 รองลงมา ได้แก่ สื่อหนังสือพิมพ์ มีจำนวน 47 ราย คิดเป็นร้อยละ 37.6

ด้านสายงานข่าวที่รับผิดชอบ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้สื่อข่าวการเมือง ซึ่งมีจำนวน 61 ราย คิดเป็นร้อยละ 48.8 รองลงมา ได้แก่สายอื่นๆ จำนวน 42 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.6 อันดับสามคือผู้สื่อข่าวสายเศรษฐกิจ มีจำนวน 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.8

สำหรับประสบการณ์ทำงานในด้านข่าว นับตั้งแต่เริ่มงาน 2 เดือน ประสบการณ์ทำงานโดยเฉลี่ยเท่ากับ 8.58 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.045 ปี

ส่วนประสบการณ์ทำงานด้านข่าวการเมือง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เคยมีประสบการณ์ ซึ่งมีจำนวน 84 ราย คิดเป็นร้อยละ 67.2 (ซึ่งในจำนวนนี้รวมถึงผู้ที่ยังรับผิดชอบทำงานข่าวการเมืองอยู่ในปัจจุบันด้วย) ส่วนผู้ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ทำงานด้านข่าวการเมืองมาก่อน มีจำนวน 41 ราย คิดเป็นร้อยละ 32.8

ทั้งนี้ พิจารณาเฉพาะผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานด้านข่าวการเมือง พบว่า มีประสบการณ์สูงสุดเท่ากับ 20 ปี ต่ำสุด 2 เดือน ประสบการณ์ทำงานโดยเฉลี่ยเท่ากับ 6.072 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.045 ปี

ในด้านการฝึกอบรมและดูงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยผ่านการฝึกอบรมและดูงานเกี่ยวกับด้านข่าวหรือสื่อสารมวลชนมาแล้ว ซึ่งมีจำนวน 86 ราย คิดเป็นร้อยละ 68.8 ส่วนผู้ที่ไม่เคยผ่านการฝึกอบรมและดูงานเกี่ยวกับด้านข่าวหรือสื่อสารมวลชน มีจำนวน 39 ราย คิดเป็นร้อยละ 31.2

2. ความคิดเห็นต่อความหมายของ “ความเป็นวิชาชีพ (ความเป็นมืออาชีพ)”

กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า ความหมายของ “ความเป็นมืออาชีพ” (Professionalism) นั้น ควรครอบคลุมประเด็นต่างๆ ตามลำดับความสำคัญ ดังต่อไปนี้ คือ

1. ต้องมีความรู้ (Knowledge) ในสาขาวิชานั้นๆ มีผู้ตอบร้อยละ 90.8
2. ต้องยึดมั่นในจริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาชีพของตน มีผู้ตอบร้อยละ 90.1
3. ต้องมีทักษะความชำนาญ (Skill) ในการปฏิบัติงานวิชาชีพ มีผู้ตอบร้อยละ 84.4
4. ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีผู้ตอบร้อยละ 83.5
5. ต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในระดับสูง มีผู้ตอบร้อยละ 71.4
6. ต้องมีความรักในงานรักวิชาชีพของตน มีผู้ตอบร้อยละ 64.8
7. ต้องมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพของตน ผู้ตอบ 288 ราย ร้อยละ 63.3
8. ต้องมีความเป็นอิสระในวิชาชีพ มีผู้ตอบ 286 ราย ร้อยละ 62.9
9. ต้องมีการให้บริการแก่สาธารณชนตามมาตรฐานวิชาชีพ มีผู้ตอบร้อยละ 50.8
10. ต้องมีแรงจูงใจที่จะผลักดันให้วิชาชีพของตนเป็นที่ยอมรับแก่สาธารณชน มีผู้ตอบ

200 ราย คิดเป็นร้อยละ 44.0

3. ความคิดเห็นต่อความหมายของ “การเมือง”

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า “การเมือง” หมายถึง การเมืองคือเรื่องของการแจกแจงหรือจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าหรือทรัพยากรในสังคม โดยมีอำนาจที่เป็นที่ยอมรับกันมาทำให้เกิดการปฏิบัติตาม คิดเป็นร้อยละ 23.7 รองลงมา เห็นว่า “การเมือง” หมายถึง การเมืองคือกลไกและกลยุทธ์ในการนำความคิด และความรู้มาสร้างเป็นอำนาจขึ้นมาใช้ในการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 20.4 อันดับสาม “การเมือง” คือ การเมืองคือเรื่องของการก่อร่างสร้างและแบ่งปันอำนาจภายในรัฐ มีจำนวน 70 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.4 ทั้งนี้ เห็นได้ว่า ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของ “การเมือง” ในทัศนะของกลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่ นั้น เป็นความหมายของการเมืองในแบบดั้งเดิม (Conventional Concept) ซึ่งเป็นการมองการเมืองในลักษณะของการปกครองในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนเป็นหลัก

4. ภาพลักษณ์ของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยในปัจจุบัน

ผลการวิจัยพบว่า ภาพลักษณ์โดยรวมของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยในปัจจุบันในสายตาของกลุ่มตัวอย่างจัดอยู่ในภาพลักษณ์เชิงลบ โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยภาพลักษณ์เท่ากับ 2.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .424

ทั้งนี้ คำกล่าวถึงผู้สื่อข่าวการเมืองไทยในปัจจุบัน ที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับภาพลักษณ์เชิงบวก มีเพียง 3 ข้อ ได้แก่

1. ผู้สื่อข่าวการเมืองไทยปัจจุบันนี้ ทักษะการใช้เทคโนโลยีการ สื่อสารที่ทันสมัยมากขึ้น มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.08
2. ผู้สื่อข่าวการเมืองไทยปัจจุบันนี้ มีพัฒนาการในด้านการนำเสนอข่าวดีขึ้น ทักษะการใช้เทคโนโลยีการ สื่อสารที่ทันสมัยมากขึ้น มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.51
3. ผู้สื่อข่าวการเมืองไทยปัจจุบันนี้มีการเตรียมตัวก่อนออกไปทำข่าวที่ดีขึ้น มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.42

ส่วนคำกล่าวถึงผู้สื่อข่าวการเมืองไทยในปัจจุบัน ที่กลุ่มตัวอย่างให้ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในลักษณะที่เป็นภาพลักษณ์เชิงลบอย่างยิ่ง มีอยู่ด้วยกัน 1 ข้อได้แก่ “การนำเสนอข่าวการเมืองไทยปัจจุบันมักเล่นตามกระแสมากกว่าการเล็งเห็นประโยชน์ของสังคม” มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.67

ส่วนคำกล่าวถึงผู้สื่อข่าวการเมืองไทยในปัจจุบัน ที่กลุ่มตัวอย่างให้ค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับภาพลักษณ์เชิงลบ มีอยู่ด้วยกัน 14 ข้อ ได้แก่

1. องค์กรข่าวด้านทีวีและวิทยุมักตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐและทุน จึงขาดความเป็นอิสระในการนำเสนอข่าว มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.82
2. การนำเสนอข่าวการเมืองไทยปัจจุบันให้ความสำคัญกับบุคคลทางการเมืองมากกว่าเนื้อหาสาระทางการเมือง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.83
3. สถาบัน/สมาคมวิชาชีพด้านข่าวยังไม่สามารถควบคุม/กำกับดูแลการทำงานของ ผู้สื่อข่าวให้อยู่ในกรอบจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพได้อย่างแท้จริง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.88
4. องค์กรข่าวด้านหนังสือพิมพ์มักตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของทุน จึงขาดความเป็นอิสระในการนำเสนอข่าว มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.03
5. การนำเสนอข่าวการเมืองในปัจจุบันยังมีข่าวแบบเจาะลึกน้อยไป มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.09

6. การนำเสนอข่าวการเมืองไทยปัจจุบันยังขาดความหลากหลายของแหล่งข้อมูล/แหล่งข่าว มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.11
7. ผู้สื่อข่าวการเมืองไทยปัจจุบันนี้มักให้ความสนใจเป็นส่วนตัวกับแหล่งข่าวทางการเมืองมากเกินไป มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.30
8. ผู้สื่อข่าวการเมืองไทยปัจจุบันนี้ยังมีความรู้ความเข้าใจในด้านประวัติศาสตร์การเมืองไทยน้อยไป มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.39
9. ผู้สื่อข่าวการเมืองไทยในปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่ยึดถือจรรยาบรรณวิชาชีพโดยเคร่งครัด มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.40
10. ผู้สื่อข่าวการเมืองไทยในปัจจุบันส่วนใหญ่ยังขาดจิตสำนึกและอุดมการณ์ของความเป็นสื่อมวลชนที่ดี มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.42
11. ผู้สื่อข่าวการเมืองไทยในปัจจุบันมีความรู้ความเข้าใจในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมน้อยไป มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.45
12. ผู้สื่อข่าวการเมืองไทยในปัจจุบันยังขาดความรู้ความเข้าใจในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น รัฐธรรมนูญ, กฎหมายพรรคการเมือง เป็นต้น มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.45
13. ผู้สื่อข่าวการเมืองไทยในปัจจุบันมักตามไม่ทันและตกเป็นเครื่องมือของการเมือง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.49
14. ผู้สื่อข่าวการเมืองไทยปัจจุบันนี้ยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบุคคลสำคัญในทางการเมืองไทยน้อยไป มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.50

4. ทัศนะต่อความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย

4.1 ด้านความรู้ (Knowledge) กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ความรู้ที่จำเป็นมากที่สุดสำหรับความเป็นมืออาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย 5 อันดับแรก ได้แก่

1. ความรู้ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อมวลชน มีคะแนนเฉลี่ย 9.08 (จาก 10)
2. ความรู้ด้านบทบาทหน้าที่และอุดมการณ์ของสื่อมวลชน มีคะแนนเฉลี่ย 8.80
3. ความรู้ด้านการสื่อข่าว มีคะแนนเฉลี่ย 8.48
4. ความรู้ด้านจริยธรรมการเมือง มีคะแนนเฉลี่ย 8.31
5. ความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับสื่อมวลชน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.28

4.2 ด้านทักษะ (Skills) กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ทักษะที่จำเป็นมากที่สุดสำหรับความเป็นมืออาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย 5 อันดับแรก ได้แก่

1. ทักษะด้านการจับประเด็นและสรุปประเด็นข่าว มีคะแนนเฉลี่ย 9.22
2. ทักษะด้านการสื่อข่าว มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.98
3. ทักษะด้านการคิดเชิงวิเคราะห์ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 8.93
4. ทักษะด้านการใช้ภาษาไทย มีค่าคะแนนเฉลี่ย 8.89
5. ทักษะด้านการสัมภาษณ์ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 8.84

4.3 ด้านบุคลิกลักษณะ (Trait) กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า บุคลิกลักษณะที่จำเป็นมากที่สุดสำหรับความเป็นมืออาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย 5 อันดับแรก ได้แก่

1. การเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีคะแนนเฉลี่ย 9.34
2. การเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีคะแนนเฉลี่ย 9.27
3. การเป็นผู้มีความกล้าต่อสู้กับความไม่ถูกต้อง/ความอยุติธรรม มีคะแนนเฉลี่ย

9.19

4. การเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีคะแนนเฉลี่ย 9.16
5. การเป็นผู้มีความกระตือรือร้น มีคะแนนเฉลี่ย 8.88

4.4 ด้านทำที่ต่อชีวิตและต่อวิชาชีพ (Self-Concept & Profession-Concept) กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า บุคลิกลักษณะที่จำเป็นมากที่สุดสำหรับความเป็นมืออาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย 5 อันดับแรก ได้แก่

1. การมีความยึดมั่นในบทบาทการนำเสนอความจริงต่อสังคม มีคะแนนเฉลี่ย

9.16

2. การมีความยึดมั่นในความยุติธรรม มีคะแนนเฉลี่ย 9.07
3. การมีความยึดมั่นและเคารพในหลักสิทธิมนุษยชน มีค่าคะแนนเฉลี่ย 9.04
4. การมีความยึดมั่นในการมีอิสระทางความคิด มีค่าคะแนนเฉลี่ย 8.86
5. การมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพผู้สื่อข่าว มีค่าคะแนนเฉลี่ย 8.78

4.5 ด้านการประพฤติตน (Behavior) กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า การประพฤติตนที่จำเป็นมากที่สุดสำหรับความเป็นมืออาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย 5 อันดับแรก ได้แก่

1. การปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ มีคะแนนเฉลี่ย

9.34

2. การนำเสนอข่าวโดยอาศัยการแสวงหาข้อมูลอย่างรอบด้านและถูกถ้วน มีคะแนนเฉลี่ย 9.17
 3. การละเว้นไม่อาศัยตำแหน่งทางวิชาชีพเพื่อแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนและพวกพ้อง มีคะแนนเฉลี่ย 9.17
 4. การรักษาความลับของแหล่งข่าวตามข้อตกลง มีคะแนนเฉลี่ย 9.09
 5. การไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล มีคะแนนเฉลี่ย 9.04
- 4.6 ด้านแรงจูงใจ (Motivation) กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าแรงจูงใจที่จำเป็นมากที่สุดสำหรับความเป็นมืออาชีพระดับของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย 5 อันดับแรก ได้แก่
1. การมุ่งสร้างผลงานข่าวให้เป็นที่ยอมรับแก่สาธารณชน มีคะแนนเฉลี่ย 8.81
 2. การมุ่งสร้างผลงานข่าวให้เป็นผลสำเร็จตามเป้าหมายและเวลาที่กำหนด มีคะแนนเฉลี่ย 8.62
 3. การมุ่งสร้างองค์กรที่ตนสังกัดให้มีชื่อเสียงเป็นที่น่าเชื่อถือและยอมรับต่อสังคม มีคะแนนเฉลี่ย 8.47
 4. การมุ่งมั่นสร้างความเจริญก้าวหน้าทางวิชาชีพแก่ตนเอง มีคะแนนเฉลี่ย 8.43
 5. การมุ่งหวังประกอบวิชาชีพผู้สื่อข่าวในระยะเวลายาวนาน มีคะแนนเฉลี่ย 8.23

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษามีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบของความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย

ภายใต้ตัวแบบความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency Model) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการทางสถิติอันได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ซึ่งพบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor) ของความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยนั้น มีทั้งหมด 12 องค์ประกอบ โดยที่กลุ่มความรู้ (Knowledge) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ความรู้พื้นฐานทางการเมือง ความรู้ด้านสื่อสารมวลชน และความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเมือง กลุ่มทักษะ (Skill) ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ

ได้แก่ ทักษะเชิงกระบวนการข่าว และทักษะเชิงเทคนิคและการจัดการกลุ่มบุคลิกลักษณะ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ลักษณะพิเศษสำหรับผู้สื่อข่าว บุคลิกลักษณะเฉพาะสำหรับผู้สื่อข่าว และบุคลิกลักษณะพื้นฐานสำหรับผู้สื่อข่าว กลุ่มท่าที่ต่อตนเองและต่อวิชาชีพ (Self-Concept and Self-Profession) ประกอบด้วย 1 องค์ประกอบ ได้แก่ ค่านิยมในสิทธิเสรีภาพและอุดมการณ์สื่อสารมวลชน กลุ่มพฤติกรรมหรือการประพฤติตน (Behavior) ประกอบด้วย 1 องค์ประกอบ ได้แก่ พฤติกรรมอันพึงประสงค์สำหรับผู้สื่อข่าว และสุดท้ายกลุ่มแรงจูงใจ ประกอบด้วย 1 องค์ประกอบเช่นเดียวกัน ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางวิชาชีพ

1.1 องค์ประกอบด้านความรู้ (Knowledge)

ในส่วนขององค์ประกอบด้านความรู้ ซึ่งแยกเป็น 4 องค์ประกอบนั้น จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบด้านความรู้ทั้ง 4 ด้านนั้น มีความครอบคลุมหมวดความรู้ในหลายสาขาที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานด้านการสื่อข่าวการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด พิเศษฐ์ ขวาลาววัช (2546) ที่กล่าวไว้ว่า ผู้สื่อข่าวการเมืองต้องมีความรู้ในลักษณะผสมผสานและสามารถนำความรู้ต่างๆ มาบูรณาการเพื่อให้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีทั้งนักวิชาการและนักวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนหลายคนมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ผู้สื่อข่าวการเมืองนั้นต้องมีความรู้ในศาสตร์ต่างๆ หลายด้าน เช่น จอม เพ็ชรประดับ ผู้มีประสบการณ์ในงานข่าวมานานนับ 10 ปี กล่าวว่า “...ต้องมีความรู้ครบถ้วน ทั้งในด้านรัฐศาสตร์...ด้านกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้ต้องมีความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์การเมืองและสังคม และเรื่องศิลปวัฒนธรรม...” (จอม เพ็ชรประดับ, สัมภาษณ์) หรือฟองสนาน จามรจันทร์ ผู้สื่อข่าวที่คร่ำหวอดในวิชาชีพการสื่อข่าวมานานประมาณ 40 ปี ก็กล่าวไว้ว่า “...ต้องเป็นความรู้รอบด้าน...ทั้งด้านเศรษฐกิจ โหราศาสตร์ แนวคิดทางการเมือง ต้องเกี่ยวกับทุกเรื่อง เพราะฉะนั้นต้องกว้าง ต้องรู้ทุกเรื่อง...” (ฟองสนาน จามรจันทร์, สัมภาษณ์) หรือในส่วนของนักวิชาการ เช่น มาลี บุญศิริพันธ์ กล่าวว่า “...ความรู้ทางการเมืองนั้น แยกจากด้านอื่นไม่ได้ แปลว่ารู้เรื่องการเมืองเป็นแก่น แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องรู้ว่าการเมืองนั้นไปมีบทบาทกระทบกับเรื่องอะไรได้บ้าง ต้องรู้ระบบสังคม ระบบการเมือง เพราะว่าทุกๆ ระบบสังคมเป็นการเมืองทั้งนั้น เพราะฉะนั้นผู้สื่อข่าวการเมืองจึงต้องมีความรู้เรื่องเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาด้วย...” (มาลี บุญศิริพันธ์, สัมภาษณ์) ในขณะเดียวกันนักวิชาการอาวุโสผู้มากประสบการณ์ ดังเช่น สมควร กวียะ ก็กล่าวถึงความรู้ที่ผู้สื่อข่าวการเมืองมืออาชีพต้องรู้นอกเหนือไปจากความรู้ด้านการทำข่าวก็คือ ความรู้เชิงองค์รวม ซึ่งสมควร ขยายความว่า “...หมายถึงต้องรู้ในทุกศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นวิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์...” (สมควร

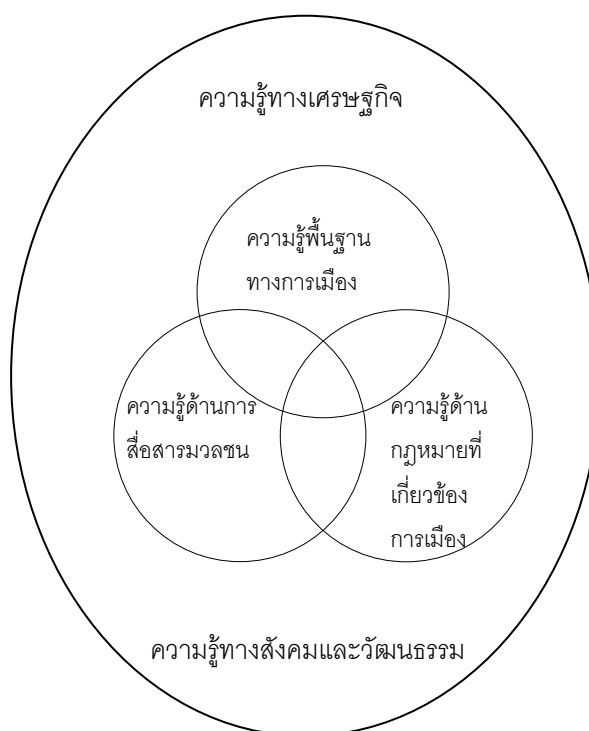
กวียะ, สัมภาษณ์) เช่นเดียวกับนักการเมือง ดังเช่น องอาจ คล้ามไพบูลย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร พรรคประชาธิปัตย์ ก็กล่าวในทำนองเดียวกันว่า ต้องมีความรู้ทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมศาสตร์ด้วย ดังนั้น จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบด้านความรู้ที่จำเป็นสำหรับความเป็นวิชาชีพหรือมืออาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยที่สกัดออกมาโดยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ได้ 4 องค์ประกอบนั้นจะครอบคลุมความรู้ในหลายศาสตร์ ทั้งด้านสื่อสารมวลชน ด้านกฎหมาย ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านวัฒนธรรม ฉะนั้น ในส่วนขององค์ประกอบด้านความรู้ในภาพรวมถือได้ว่าข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือเกี่ยวข้องในกระบวนการข่าวการเมือง จึงมีความสอดคล้องกันกับข้อมูลเชิงแนวคิดที่ได้จากการศึกษาบททวนเอกสาร ตลอดจนแนวคิดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบด้านความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้สื่อข่าวการเมืองมืออาชีพ ซึ่งผลการวิจัยสามารถสกัดองค์ประกอบด้านความรู้ได้ 4 องค์ประกอบนั้น จะเห็นได้ว่า ในด้านความรู้ทั้ง 4 องค์ประกอบนั้น ความรู้ในองค์ประกอบที่ 2-4 ซึ่งได้แก่ ความรู้พื้นฐานทางการเมือง ความรู้ด้านสื่อสารมวลชน และความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เป็นชุดความรู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกระบวนการสื่อข่าวหรือการทำข่าวการเมืองค่อนข้างใกล้ชิด และเป็นความรู้ที่ผู้สื่อข่าวการเมืองต้องใช้อยู่เป็นประจำในการประกอบการเรียบเรียงข่าวหรือการผลิตข่าว ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าในกระบวนการทำข่าวการเมืองนั้น ผู้สื่อข่าวการเมืองต้องมีความรู้เบื้องต้น หรือความรู้พื้นฐาน ซึ่งเป็นชุดความรู้ที่ผู้สื่อข่าวทุกสายงานต้องมีอยู่แล้ว ซึ่งได้แก่ ความรู้ทางด้านการสื่อสาร (พิศิษฐ์ ขวาลาวัช, 2546) ถือเป็นความรู้พื้นฐานที่ผู้สื่อข่าวจำเป็นต้องมีส่วนความรู้พื้นฐานทางการเมือง และความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเมืองตามองค์ประกอบที่ 2 และ 4 นั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นความรู้เฉพาะสายงาน ซึ่งผู้สื่อข่าวการเมืองจำเป็นต้องรู้เพื่อให้มีความสามารถเข้าใจในเรื่องราวที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากผู้ปกครองประเทศ ซึ่งเป็นแหล่งข่าวและนำเนื้อหาสารที่รับมานั้นสื่อไปยังผู้อ่านได้อย่างเข้าใจ (พิศิษฐ์ ขวาลาวัช, 2546) ในขณะที่ความรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมนั้น อาจกล่าวได้ว่า เป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในระบบการเมือง และระบบความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับประเด็นอื่น ๆ ทางสังคม ซึ่งมักจะมีความเกี่ยวพันกันอยู่เสมอ ดังนั้น ในอีกแง่มุมหนึ่ง ความรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จึงถือเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องเป็นความรู้ที่สนับสนุนให้ผู้สื่อข่าวการเมืองสามารถใช้ประกอบในการทำความเข้าใจกับระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคมวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นโครงสร้างของสังคมที่ผูกโยงยึดอยู่ด้วยกันอย่างแยกกันไม่

ออก ทั้งนี้ ความสัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบด้านความรู้ทั้ง 4 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้สื่อข่าวการเมืองไทยมีอาชีพนั้น สามารถแสดงได้ด้วยแผนภาพดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 6.1

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้สื่อข่าวการเมืองไทย

จากแผนภาพดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ภายใต้องค์ประกอบของความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้สื่อข่าวมีอาชีพ ซึ่งมีทั้งหมด 4 องค์ประกอบนั้น จะมีความสัมพันธ์ในลักษณะที่หนุนเสริมซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ความรู้ด้านการสื่อสารมวลชนเป็นความรู้พื้นฐานสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพด้านข่าวทุกสายงาน ส่วนความรู้พื้นฐานทางการเมืองและความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเมืองนั้นเป็นความรู้เฉพาะสายงานที่ผู้ปฏิบัติงานในสายงานนั้นจำเป็นต้องรู้ และในส่วนสุดท้ายเป็นความรู้ในมุมมองที่ใช้เพื่อเป็นส่วนสนับสนุนสำหรับการทำความเข้าใจระบบการเมืองระบบสังคมวัฒนธรรม และระบบเศรษฐกิจ ดังนั้น จึงจัดอยู่ในรอบนอกของความรู้ใน 3 ด้านที่กล่าวมาาก่อนนี้ แต่อย่างไรก็ตามแม้จะถูกจัดไว้รอบนอกตามแผนภาพ แต่ความรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ก็เป็นความรู้ที่ไม่อาจตัดขาดออกไปจากสสารบบของความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้สื่อข่าวการเมืองได้ นอกเหนือไปจากนี้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบด้านความรู้กลับปรากฏว่า “ความรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม” เป็นชุดความรู้ที่ถูกสกัดออกมาเป็นองค์ประกอบแรก

และสามารถอธิบายความผันแปรของข้อมูลในส่วนของคุณรู้ได้มากที่สุด ในส่วนของคุณรู้คิดเห็นที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญก็ปรากฏว่า ความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์เป็นความรู้ที่ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่ม คือผู้สื่อข่าว นักวิชาการ นักการเมือง และผู้รับสารทางการเมืองเห็นพ้องต้องกันว่ามีความจำเป็นสำหรับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย (ดูตารางที่ 6) ดังนั้น ความรู้ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมจึงเป็นชุดความรู้ที่มีความจำเป็นต่อความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยเช่นเดียวกันกับชุดความรู้ทางด้านสื่อมวลชน ด้านการเมือง และด้านกฎหมายดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

1.2 องค์ประกอบด้านทักษะ (Skill)

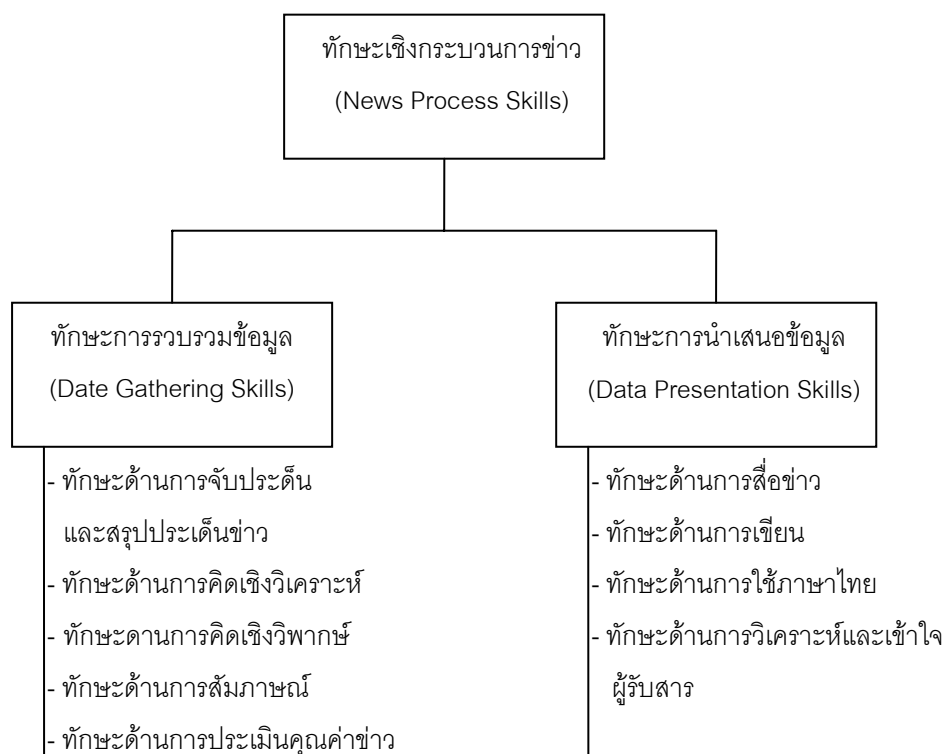
ทักษะเป็นความสามารถในการปฏิบัติงาน ทั้งร่างกาย ความคิด และจิตใจของบุคคลในระดับที่สามารถคิด วิเคราะห์ ใช้ความรู้กำหนดเหตุผล หรือการวางแผนในการจัดการ ในขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงความซับซ้อนของข้อมูลได้ (Spencer and Spencer, 1993) ดังนั้น เมื่อกลับมาพิจารณาถึงทักษะที่จำเป็นสำหรับความเป็นวิชาชีพหรือความเป็นมืออาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยนั้น ก็น่าจะกล่าวได้ว่า ทักษะ (Skill) ที่จำเป็นนั้นต้องเป็นความสามารถที่อยู่ในตัวของแต่ละบุคคลที่ทำหน้าที่ผู้สื่อข่าวการเมืองอันจะทำให้บุคคลนั้นปฏิบัติงานได้บรรลุผลสำเร็จภายใต้กระบวนการคิด วิเคราะห์ การใช้ความรู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการวางแผนในการจัดการ และตระหนักถึงความซับซ้อนของข้อมูลต่างๆ ที่หลั่งไหลเข้ามาในการรับรู้ของตนได้ ทั้งนี้ จากผลการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) พบว่า องค์ประกอบทางด้านทักษะ (Skill) นั้นสามารถสกัดออกมาได้ 2 องค์ประกอบด้วยกัน คือ องค์ประกอบแรกเรียกว่า ทักษะเชิงกระบวนการข่าว (News Process Skill) และองค์ประกอบที่ 2 เรียกว่า ทักษะเชิงเทคนิคและการจัดการ (Technical and Management Skill) ซึ่งผลการวิจัยในส่วนนี้ค่อนข้างสอดคล้องกับงานวิจัยและข้อสรุปของจิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และธีรยุทธ กาญจน์ชูฉัตร (2547) ซึ่งสรุปถึงทักษะที่จำเป็นสำหรับความเป็นมืออาชีพของบุคลากรสื่อว่า สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทหลัก คือ ทักษะทั่วไปสำหรับสื่อมวลชน (Professional Skills) เช่นความรู้พื้นฐานในด้านต่างๆ ทักษะในการหาข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ทักษะในการเขียน ทักษะทางภาษา เป็นต้น กับทักษะเฉพาะทางเทคนิค (Technical Skills) เช่น ความรู้ทางเศรษฐกิจสำหรับนักข่าวสายเศรษฐกิจ ความรู้ทางการเมืองสำหรับนักข่าวสายการเมือง เป็นต้น อย่างไรก็ตามข้อสรุปของจิตินันท์นั้นมีความแตกต่างไปจากผลการวิจัยในการศึกษาครั้งนี้ โดยที่ในส่วนของทักษะที่จำเป็นสำหรับความเป็นมืออาชีพของบุคลากรสื่อมวลชนตามผลการศึกษาของจิตินันท์นั้นได้รวมทักษะกับความรู้เข้าด้วยกันอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ซึ่งจิตินันท์เรียกรวมนๆ ว่า “ทักษะความเชี่ยวชาญ” แต่ในงานวิจัยนี้ ผู้ศึกษาได้แยกความรู้

และทักษะออกจากกันเป็นคนละกลุ่ม ตามแนวคิดเกี่ยวกับความสามารถเชิงสมรรถนะของเดวิด ซี. แมคเคลแลนด์ (David C. McClelland) อย่างไรก็ตามในแง่ของทักษะที่จำเป็นสำหรับความเป็นมืออาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย ในงานวิจัยนี้ก็สามารถสกัดองค์ประกอบได้เป็น 2 องค์ประกอบเช่นกัน โดยในองค์ประกอบแรกที่เรียกว่า ทักษะเชิงกระบวนการข่าว นั้น เป็นทักษะความสามารถในการปฏิบัติงานโดยตรงในด้านการแสวงหา การวิเคราะห์ การเรียบเรียง การผลิตข่าว และการสื่อข่าว ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ทักษะดังกล่าวเป็นชุดของทักษะเฉพาะสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพด้านข่าวโดยเฉพาะ ดังนั้น หากเทียบเคียงกับการจัดกลุ่มตามข้อสรุปของลูตินันท์ ก็น่าจะจัดอยู่ในกลุ่มที่เรียนกว่า ทักษะทางวิชาชีพ (Professional Skills) ส่วนทักษะอีกด้านหนึ่งตามข้อค้นพบของงานวิจัยนี้เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับทักษะการใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสาร อุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ กับอีกส่วนหนึ่งเป็นเรื่องเทคนิคด้านการจัดการในแง่มุมต่างๆ เช่น การสร้างหรือรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น การบริหารเวลา เป็นต้น ดังนั้น ในงานวิจัยนี้จึงตั้งชื่อองค์ประกอบของชุดทักษะชุดนี้ว่า “ทักษะเชิงเทคนิคและการจัดการ”

สำหรับองค์ประกอบแรก ทักษะเชิงกระบวนการข่าว นั้น ข้อค้นพบจากงานวิจัยพบว่าประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 9 องค์ประกอบด้วยกัน ได้แก่ 1) ทักษะด้านการสื่อข่าว 2) ทักษะด้านการจับประเด็นและสรุปประเด็นข่าว 3) ทักษะด้านการคิดเชิงวิเคราะห์ 4) ทักษะด้านการสัมภาษณ์ 5) ทักษะด้านการเขียน 6) ทักษะด้านการคิดเชิงวิพากษ์ 7) ทักษะด้านการใช้ภาษาไทย 8) ทักษะการประเมินคุณค่าข่าว 9) ทักษะการวิเคราะห์และเข้าใจผู้รับสาร เห็นได้ว่าทักษะทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นเกี่ยวข้องโดยตรงในกระบวนการทำข่าวและการสื่อข่าว ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพด้านข่าว อาจกล่าวได้ว่า เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้สื่อข่าวทุกสายงานไม่เฉพาะแต่ผู้สื่อข่าวสายการเมืองเท่านั้น ในส่วนของทักษะเชิงกระบวนการข่าวนี้น สอดคล้องกับแนวคิดของ แกรี่สัน (Garrison, 1992) ที่กล่าวถึงทักษะที่จำเป็นสำหรับนักข่าวที่มี 2 ประการหลัก คือ ทักษะในการรวบรวมข้อมูล เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ เป็นต้น กับทักษะในการนำเสนอข้อมูล ดังนั้น หากใช้แนวคิดของ แกรี่สัน (Garrison) ดังกล่าวมาพิจารณาจัดกลุ่มทักษะตามองค์ประกอบ “ทักษะเชิงกระบวนการข่าว” ในงานวิจัยนี้พบว่า สามารถจัดได้เป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ ทักษะในการนำเสนอข้อมูล ได้แก่ ทักษะด้านการสื่อข่าว ทักษะด้านการเขียน ทักษะด้านการใช้ภาษาไทย และทักษะด้านการวิเคราะห์และเข้าใจผู้รับสาร ส่วนทักษะด้านการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ทักษะด้านการจับประเด็นและสรุปประเด็นข่าว ทักษะด้านการคิดเชิงวิเคราะห์ ทักษะด้านการคิดเชิงวิพากษ์ ทักษะด้านการสัมภาษณ์ และทักษะด้านการประเมินคุณค่าข่าว ทั้งนี้ สามารถสรุปได้ตามแผนภาพ ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 6.2

แผนผังแสดงกลุ่มทักษะด้านต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับความเป็นมืออาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย
ภายใต้องค์ประกอบของทักษะเชิงกระบวนการข่าว

ส่วนองค์ประกอบที่ 2 ในด้านทักษะนั้นได้แก่ “ทักษะเชิงเทคนิคและการจัดการ” ซึ่งประกอบด้วยทักษะ 8 ด้านได้แก่ 1) ทักษะด้านการถ่ายภาพ 2) ทักษะด้านการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีการสื่อสาร 3) ทักษะด้านการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น 4) ทักษะด้านการบริหารเวลา 5) ทักษะด้านการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า 6) ทักษะด้านการใช้ภาษาอังกฤษ 7) ทักษะด้านการคิดเชิงกลยุทธ์ และ 8) ทักษะด้านการทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ซึ่งจะเห็นว่าทักษะทั้ง 8 ด้านนั้น สามารถแยกหรือจัดกลุ่มได้เป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ ด้วยกัน กล่าวคือ ในส่วนแรกเป็นทักษะด้านเทคนิคเพื่อสนับสนุนการทำข่าวให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ซึ่งประกอบด้วยทักษะด้านการถ่ายภาพ ทักษะด้านการใช้อุปกรณ์/เทคโนโลยีการสื่อสาร ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ และทักษะการทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ทั้งนี้ ในส่วนแรกนี้ยังสามารถพิจารณาจัดกลุ่มได้เป็น 2 กลุ่มอีกเช่นกัน คือ ทักษะด้านการถ่ายภาพ ทักษะด้านการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีการสื่อสาร จัดได้ว่าเป็น “ทักษะเชิงเทคนิคด้านเครื่องมืออุปกรณ์” เนื่องจากทักษะด้านการใช้เครื่องมือหรือเทคโนโลยีต่างๆ

ในปัจจุบันถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและมีส่วนสำคัญมากในการช่วยให้การผลิตข่าวและการสื่อข่าวเป็นไปได้โดยสะดวกหรือรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์เป็นประเด็นสำคัญยิ่งประการหนึ่งในกระบวนการสื่อข่าว ทั้งนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Tapsall and Varley (2001) ซึ่งทำการวิเคราะห์ถึงทักษะและคุณสมบัติที่นักข่าวจำเป็นต้องมีในกรณีศึกษา นักข่าวของออสเตรเลีย ซึ่งพบว่า มีประเด็น ความรู้ความสามารถด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีเป็นทักษะความรู้ที่จำเป็นและถูกจัดลำดับความสำคัญเป็นลำดับที่ 5 ในขณะที่ ผลการสำรวจในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ก็ได้ผลเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร มีความจำเป็นอยู่ในระดับจำเป็นมากที่สุด สำหรับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย ซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.17 คะแนน (จากคะแนนเต็ม 10) (ดูตารางที่ 4.14) ส่วนทักษะการใช้ภาษาอังกฤษและทักษะการทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนนั้น ถือเป็น “ทักษะเชิงเทคนิคด้านการเสริมสร้างคุณภาพข่าว” กล่าวคือในแง่ของการสื่อข่าวการเมืองไทยนั้น หากผู้สื่อข่าวมีทักษะการใช้ภาษาอังกฤษด้วยจะช่วยให้สามารถค้นหาข่าวหรือข้อมูลจากต่างประเทศ หรือจากเอกสารที่เป็นภาษาต่างประเทศเข้ามาเสริมการผลิตข่าวของตน ซึ่งจะทำให้ข่าวของตนมีคุณภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักวิชาการหลายท่าน ดังเช่น มาลี บุญศิริพันธ์ แสดงความคิดเห็นว่า “ทักษะด้านภาษาอังกฤษเป็นเรื่องจำเป็น ถ้าผู้สื่อข่าวไม่รู้เรื่องภาษาอังกฤษเลยจะแพ้ด้านข้อมูล จะไม่ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงมาบอกประชาชน ซึ่งแสดงว่านักข่าวคนนั้นยังไม่มีคุณภาพในเรื่องของความเป็น Global” มาลี บุญศิริพันธ์หรือความคิดเห็นของดร.ณิ หิรัญรักษ์ (สัมภาษณ์) ซึ่งกล่าวว่า ทักษะด้านภาษาอังกฤษเป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยให้ผู้สื่อข่าวประสบความสำเร็จในทางวิชาชีพมากขึ้น ในขณะเดียวกันด้านนักการเมืองดังเช่น สาทิต วงศ์หนองเตย ก็เห็นด้วยเช่นกันว่า “ภาษาอังกฤษ...เป็นส่วนเสริม...มันจำเป็นอยู่แล้วนะ แต่ว่าไม่ใช่ทั้งหมด...คนที่รู้ภาษาอังกฤษก็จะได้เปรียบในเชิงของการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การค้นคว้า หาความรู้ต่างๆ มาประกอบ...” (สาทิต วงศ์หนองเตย, สัมภาษณ์) ซึ่งก็สอดคล้องกับผู้สื่อข่าวระดับบรรณาธิการผู้มากประสบการณ์อย่างเช่น ภัทระ คำพิทักษ์ ที่มองว่า ในปัจจุบันทักษะด้านภาษาอังกฤษถือว่าเป็นสิ่งจำเป็น เพราะจะทำให้มุมมองหรือกรอบแนวคิดที่ใช้มองการเมืองกว้างขึ้น ประกอบกับมิติทางการเมืองได้ขยายออกไปมาก ไปเกี่ยวข้องกับภาคการค้าของต่างประเทศด้วย

ส่วนทักษะด้านการทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน ที่ผู้ศึกษาจัดอยู่ในทักษะเชิงเทคนิคด้านการเสริมสร้างคุณภาพข่าว ก็เนื่องจากการทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน (Investigative News) นั้น เป็นเทคนิคการทำข่าวพิเศษที่ลึกซึ้งเหนือไปจากการทำข่าวโดยทั่วไป การทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนหรือมักเรียกกันทั่วไปว่า “ข่าวเจาะ” นั้น ถือเป็นเทคนิคการทำข่าวขั้นสูงที่มีความ

ยากลำบากมากกว่าการทำข่าวธรรมดาทั่วไป แต่ผลงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนนั้น ถือว่าเป็นข่าวที่มีคุณภาพ และเป็นประโยชน์ต่อสังคมมาก ดังที่ เสนาะ สุขเจริญ (2549, น. 56) กล่าวไว้ว่า “ข่าวสืบสวนจึงเป็นการทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ของนักข่าว และเป็นการเปิดพื้นที่สาธารณะ เพื่อให้ผู้คนเข้าถึงความจริงอย่างเท่าเทียม ทำให้เกิดการเรียนรู้อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและแก้ปัญหา เป็นเครื่องมือที่ช่วยจรรโลงสังคมให้ยืนยาวอยู่บนความถูกต้องโปร่งใส” ดังนั้น การมีทักษะด้านการทำข่าวสืบสวนสอบสวน จึงเป็นทักษะที่ช่วยเสริมสร้างให้การทำข่าวของผู้สื่อข่าวการเมืองนั้นๆ มีคุณภาพยิ่งขึ้น

ในส่วนที่ 2 เป็นทักษะด้านการจัดการเพื่องานข่าว ซึ่งประกอบด้วยทักษะด้านการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น ทักษะด้านการบริหารเวลา ทักษะการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และทักษะการคิดเชิงกลยุทธ์ จะเห็นได้ว่า ทักษะในด้านนี้บ่งบอกถึงความสามารถในด้านต่างๆ ที่เป็นไปในลักษณะของการจัดการปัญหาหรือสภาพการณ์ใดๆ เพื่อให้งานข่าวนั้นประสบผลสำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี

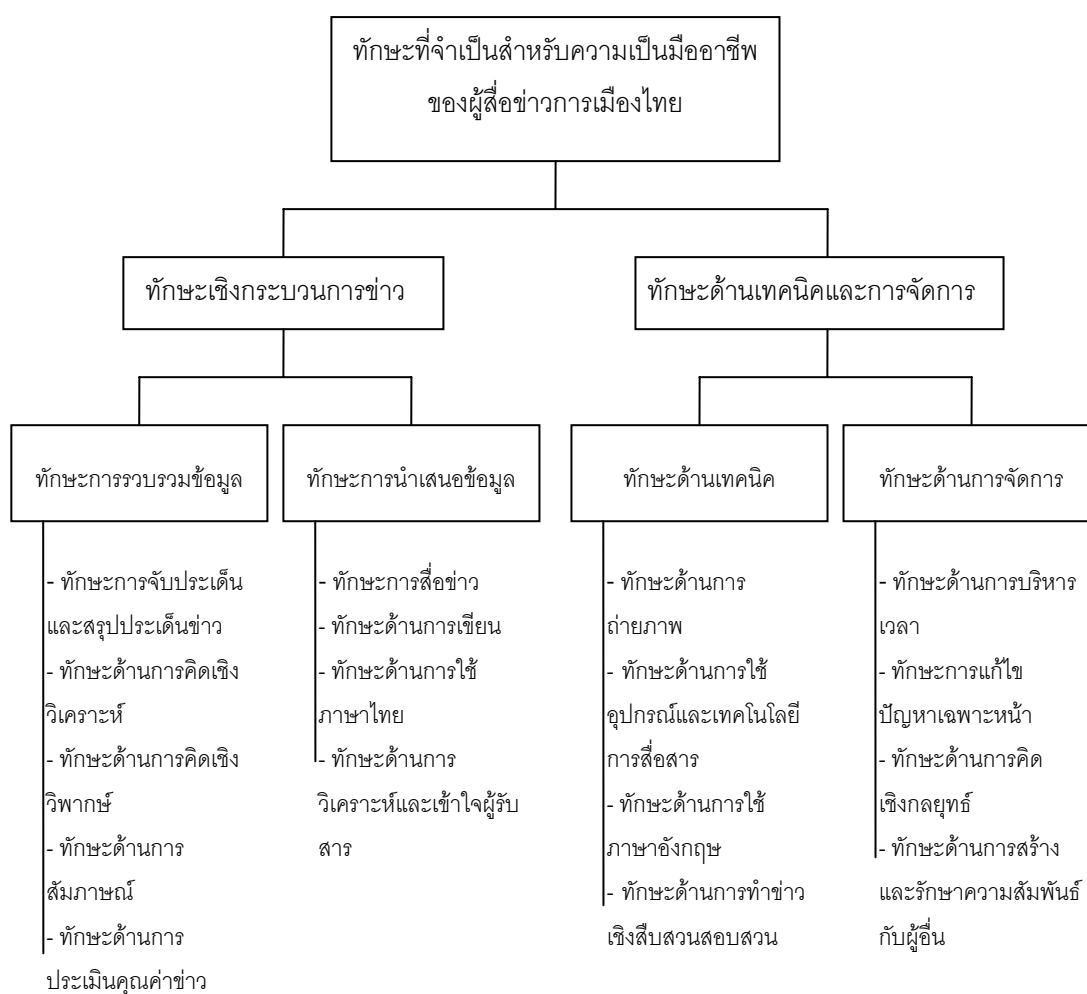
คุณค่าของข่าวประการหนึ่งก็คือ ความสดใหม่ (Timeliness) (สุภา ศิริमानนท์ ใน พิศิษฐ์ ขวาลาวัช, 2546, น. 31) ดังนั้น จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สื่อข่าวต้องมีความสามารถในการทำงานได้อย่างรวดเร็ว (นรินทร์ นำเจริญ, 2549) ฉะนั้น การทำงานได้รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์นั้น ผู้สื่อข่าวจึงต้องมีทักษะด้านการบริหารเวลา ซึ่งถือว่าเป็นทักษะที่จำเป็นประการหนึ่งในบรรดาทักษะต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้สื่อข่าวการเมืองไทย ทั้งนี้ ผลการสำรวจความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยครั้งนี้ในประเด็น “ทักษะการบริหารเวลา” ก็ปรากฏว่า ได้รับการให้น้ำหนักของความจำเป็นอยู่ในระดับจำเป็นมากที่สุด โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.26 คะแนน (ดูตารางที่ 4.14)

สำหรับทักษะการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่นก็เป็นทักษะอีกประการหนึ่งที่มีความจำเป็นต่อความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย ทั้งนี้ ในกระบวนการทำข่าวส่วนหนึ่งต้องอาศัยแหล่งข้อมูลประเภทบุคคลที่เรียกว่า “แหล่งข่าว” ซึ่งในกระบวนการข่าวการเมืองนั้นพบว่า แหล่งข่าวทางการเมืองที่ผู้สื่อข่าวใช้มากที่สุดก็คือ นักการเมือง (กชกร สุรสุกล, 2540) ฉะนั้น การที่ผู้สื่อข่าวจะได้ประเด็นข่าวจากนักการเมืองนั้นก็ต้องอาศัยความสัมพันธ์ที่ดี อยู่บนฐานความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ซึ่งกันและกัน ด้วยเหตุนี้ทักษะการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับผู้เป็นแหล่งข่าวจึงเป็นทักษะที่จำเป็นประการหนึ่ง เพราะจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี และเกิดสายสัมพันธ์ (Connection) ซึ่งในประเด็นนี้ พัชระ สารพิมพา ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายข่าว สถานีวิทยุ 100.5 MHz ก็ได้ให้ความสำคัญกับทักษะในการสร้างความสัมพันธ์กับแหล่งข่าว ซึ่งมักเรียก

กันว่า “Connection” นั่นเอง และสอดคล้องกับที่นรินทร์ นำเจริญ (2549) ได้นำเสนอไว้ในหัวข้อเรื่อง คุณสมบัติของผู้สื่อข่าว ซึ่งมีข้อหนึ่งได้กล่าวถึง ความสามารถในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับคนอื่น (Ability to establish and maintain personal contacts) และผลจากการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ก็ปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างให้น้ำหนักความจำเป็นในประเด็นดังกล่าวนี้อยู่ในระดับ “จำเป็นมากที่สุด” ซึ่งมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.42 คะแนน (ดูผลการวิจัยตารางที่ 4.15)

ทั้งนี้ ในองค์ประกอบด้านทักษะ (Skills) ที่จำเป็นสำหรับผู้สื่อข่าวการเมืองไทยมืออาชีพนั้น มีโครงสร้างองค์ประกอบ ดังแสดงได้ตามแผนภาพดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 6.3
แสดงโครงสร้างองค์ประกอบด้านทักษะที่จำเป็นสำหรับความเป็นมืออาชีพของ
ผู้สื่อข่าวการเมืองไทย

1.3 องค์ประกอบด้านบุคลิกลักษณะ (Trait)

บุคลิกลักษณะ (Trait) กล่าวได้ว่าเป็นคุณลักษณะประจำตัวของบุคคล เป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลผู้นั้น (McClelland, 1972) ดังนั้น ในองค์ประกอบด้านบุคลิกลักษณะในงานวิจัยนี้ จึงเป็นการค้นหาคุณลักษณะประจำตัวของบุคคลที่จะอธิบายถึงความเป็นมืออาชีพของบุคคลนั้น ซึ่งในที่นี้หมายถึงผู้สื่อข่าวการเมืองไทย

จากผลการวิจัยพบว่า บุคลิกลักษณะ (Trait) สำหรับผู้สื่อข่าวการเมืองไทยมืออาชีพนั้นมี 3 องค์ประกอบด้วยกัน คือ

1. บุคลิกลักษณะพื้นฐานสำหรับผู้สื่อข่าว
2. บุคลิกลักษณะเฉพาะสำหรับผู้สื่อข่าว
3. บุคลิกลักษณะพิเศษสำหรับผู้สื่อข่าว

ทั้งนี้ บุคลิกลักษณะแรก ได้แก่ บุคลิกลักษณะพื้นฐานสำหรับผู้สื่อข่าว ซึ่งประกอบด้วย คุณลักษณะย่อยๆ 3 ประการคือ การได้รับการฝึกอบรมทางวิชาชีพการประกอบอาชีพผู้สื่อข่าวเต็มเวลา และการเป็นผู้สำเร็จการศึกษาทางด้านวารสารศาสตร์ สื่อสารมวลชน หรือรัฐศาสตร์ ประเด็นแรกที่จะหยิบยกมาอภิปรายคือ “การเป็นผู้ประกอบอาชีพผู้สื่อข่าวเต็มเวลา” .ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นเงื่อนไขแรกสุดของความเป็นวิชาชีพหรือความเป็นมืออาชีพ เนื่องจากถ้าหากบุคคลผู้ใดมิได้ประกอบอาชีพ หรือหาเลี้ยงชีพตนเองด้วยอาชีพหรือวิชานั้นๆ เป็นหลัก บุคคลนั้นก็ไม่ว่าเป็นผู้ประกอบวิชาชีพและไม่อาจได้รับการยอมรับว่าเป็น “มืออาชีพ” (Professional) ได้ อาจเป็นได้เพียงแค่ “มือสมัครเล่น” เท่านั้น ซึ่งติน ปรัชญพฤทธิ (2536) ได้กล่าวถึง เกณฑ์ของความเป็นมืออาชีพ ซึ่งตินใช้คำว่าวิชาชีพนิยามว่ามีเกณฑ์ทั้งหมด 18 องค์ประกอบ โดยในองค์ประกอบแรกนั้นคือ “การประกอบอาชีพเต็มเวลา” ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัยนี้ได้ผลสรุปพ้องต้องกันในประเด็นนี้ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 4 ภาคส่วนต่างก็มีความเห็นว่า นิยามของความเป็นมืออาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยนั้น ประการหนึ่งที่ต้องมีก็คือ “การเป็นผู้ประกอบวิชาชีพและหาเลี้ยงชีพด้วยการประกอบอาชีพด้านการสื่อข่าวอย่างแท้จริง” (ตารางที่ 4.6) ในขณะเดียวกันผลจากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างก็ปรากฏว่า ในด้านการเป็นผู้ประกอบอาชีพเต็มเวลานั้น ถือเป็นเงื่อนไขที่อยู่ในระดับ “จำเป็นมาก” มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 7.98 (ตารางที่ 4.15)

ประเด็นต่อมาคือ “การได้รับการฝึกอบรมทางวิชาชีพ” ถือเป็นบุคลิกลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้บุคลากรในสายงานวิชาชีพยกระดับตนเองเป็น “มืออาชีพ” ซึ่งผลการสำรวจกลุ่มตัวอย่างพบว่า ประเด็นดังกล่าวนี้ได้รับค่าคะแนนเฉลี่ยสูงถึง 8.30 คะแนน ซึ่งแปลความหมายได้ว่าอยู่ในระดับที่ “จำเป็นมากที่สุด” ต่อความเป็นมืออาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพต่างๆ ซึ่งรวมถึงวิชาชีพผู้สื่อข่าวการเมืองไทยด้วย ทั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของความเป็นวิชาชีพ (Concept of Professionalism) ที่ T. Thirumorthy (2000) นำเสนอไว้ 8 ประการ ซึ่ง 1 ใน 8 ประการนั้น ได้แก่ การได้รับการฝึกอบรมทางวิชาชีพ (Professional Training)

ประการสุดท้ายในองค์ประกอบนี้คือ การเป็นผู้สำเร็จการศึกษาด้านวารสารศาสตร์ สื่อสารมวลชน หรือรัฐศาสตร์ ซึ่งประเด็นนี้ค่อนข้างเป็นที่ถกเถียงกันมากในกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงการวิชาชีพและวิชาการสื่อสารมวลชน ผลจากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างในประเด็นนี้ได้รับการให้น้ำหนักคะแนนในระดับ “จำเป็นมาก” โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.98 คะแนน (ตารางที่ 4.15)

ซึ่งเป็นน้ำหนักคะแนนที่น้อยที่สุด เมื่อเทียบกับตัวแปรอื่นๆ ในกลุ่มนี้ ซึ่งในประเด็นนี้กลุ่มผู้สื่อข่าวหรือผู้ประกอบการวิชาชีพด้านข่าวโดยภาพรวมเห็นว่า การเข้าสู่วิชาชีพผู้สื่อข่าวการเมืองนั้น ไม่จำเป็นต้องสำเร็จการศึกษามาโดยตรงทางสาขาวิชาวารสารศาสตร์ นิเทศศาสตร์ หรือสื่อสารมวลชนก็ได้ เพราะเห็นว่าความรู้ทางสาขาวารสารศาสตร์หรือสื่อสารมวลชนเป็นลักษณะของความรู้ที่เป็นเครื่องมือ (Instrument) ที่สามารถฝึกฝนหรือเรียนรู้จากประสบการณ์หรือการฝึกอบรมได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ในการรับบุคลากรเข้าทำงานในตำแหน่งผู้สื่อข่าวการเมืองไทยองค์กรข่าวทั้งหลายจึงเปิดกว้างให้ผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาอื่นๆ เข้ามาทำงานในตำแหน่งหน้าที่นี้ได้ด้วย ซึ่งในช่วงเวลาหนึ่งพบว่า มีผู้สำเร็จการศึกษาจากสาขาวิชาด้านรัฐศาสตร์เข้ามาทำงานในตำแหน่งดังกล่าวนี้เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ในส่วนของนักวิชาการ ปรากฏว่า มีนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนจำนวนหนึ่งมีความเห็นว่า ผู้สื่อข่าวการเมืองไทยควรเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาทางด้านวารสารศาสตร์หรือสื่อสารมวลชนจะได้เปรียบกว่า เพราะผู้ที่สำเร็จการศึกษามาโดยตรงทางวารสารศาสตร์หรือสื่อสารมวลชน จะเข้าใจปรัชญาวิชาชีพ และได้รับการปลูกฝังจิตวิญญาณของความเป็นนักสื่อสารมวลชนมากกว่าผู้จบการศึกษาในสาขาอื่นๆ (มาลี บุญศิริพันธ์, สัมภาษณ์ 12 กุมภาพันธ์ 2551) ในขณะที่กลุ่มนักการเมืองและกลุ่มผู้รับสารทางการเมืองโดยรวมมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า การเป็นผู้สื่อข่าวการเมืองไทยนั้น ไม่จำเป็นต้องสำเร็จการศึกษาทางสาขาวารสารศาสตร์หรือสื่อสารมวลชนก็ได้ ควรเปิดกว้างให้ทุกสาขาวิชาเข้ามาสู่วิชาชีพนี้ได้ เพียงแต่ผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษามาโดยตรงตามสาขาวิชา ต้องมีการเรียนรู้หรือได้รับการฝึกอบรมความรู้และทักษะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำข่าวการเมืองก่อนเป็นระยะเวลาหนึ่ง แต่ประการสำคัญที่สุดคือ ต้องมีใจรักในวิชาชีพนี้ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากแนวคิดเกี่ยวกับ “ความเป็นวิชาชีพ” พบว่า ในประเด็นนี้ก็มีความคลุมเครืออยู่บ้าง กล่าวคือ ตามแนวคิดของวิลเบิร์ต อี. มัวร์ (Wilbert E. Moore ใน T.H. Silcock, 1977) กล่าวถึงประเด็นนี้ เพียงว่า “...ต้องมีความรู้และทักษะในการประกอบวิชาชีพอันเป็นผลมาจากการที่ได้รับการฝึกอบรมหรือการศึกษามาตรงตามสาขาที่ประกอบวิชาชีพ...” หรือกรณีของ คอกซ์ (Cox, 1983) ที่กล่าวถึงเกณฑ์ความเป็นวิชาชีพไว้ในประการหนึ่งว่า “ต้องมีองค์ความรู้ที่เฉพาะของตน” ซึ่งจากแนวคิดที่ยกมากล่าวข้างต้นก็มีได้เฉพาะเจาะจงลงไปโดยชัดเจนว่า ผู้มีความเป็นมืออาชีพจะต้องสำเร็จการศึกษามาโดยตรงตามสาขาวิชา เพียงแต่ต้องมีความรู้และทักษะในสาขาวิชาชีพนั้น หมายความว่าความรู้และทักษะทางวิชาชีพดังกล่าวอาจมาจากการฝึกอบรมหรือการเรียนรู้ผ่านช่องทางอื่นๆ ก็ได้ อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยนี้จึงได้กำหนดเป็นองค์ประกอบข้อหนึ่งเป็นพื้นฐานกว้างๆ ไว้ว่า “เป็นผู้สำเร็จการศึกษาด้านวารสารศาสตร์/สื่อสารมวลชน หรือรัฐศาสตร์” ซึ่งค่อนข้างเปิดกว้างขึ้นในแง่

ของสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา แต่ก็ยังคงจำกัดอยู่บ้างว่า ต้องมีความเกี่ยวข้องกับวิชาชีพการสื่อสารข่าวสารการเมืองอยู่บ้าง

บุคลิกลักษณะในกลุ่มองค์ประกอบที่ 2 ซึ่งเรียกว่า “บุคลิกลักษณะเฉพาะสำหรับผู้สื่อข่าว” ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะ 8 ประการด้วยกัน อันได้แก่ 1) การเป็นผู้มีความสุภาพอ่อนน้อม 2) การเป็นผู้มีจรรยาบรรณต่อข่าว 3) การเป็นผู้มีจินตนาการ 4) การเป็นผู้มีความกระตือรือร้น 5) การเป็นผู้รู้จักกาลเทศะ 6) การเป็นผู้มีความอยากรู้อยากเห็น 7) การเป็นผู้มีความอดทน และ 8) การเป็นผู้มีความช่างสังเกต

บุคลิกลักษณะทั้ง 8 ประการดังกล่าว ผลจากการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างพบว่า บุคลิกลักษณะเกือบทั้งหมดมีความจำเป็นต่อความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยในระดับ “จำเป็นมากที่สุด” ซึ่งมีน้ำหนักคะแนนเฉลี่ยมากกว่า 8.20 ทุกคุณลักษณะ ยกเว้นเพียงคุณลักษณะเกี่ยวกับการเป็นผู้มีจินตนาการเท่านั้น ที่มีน้ำหนักคะแนนเฉลี่ย 8.07 คะแนน จัดอยู่ในระดับ “จำเป็นมาก” (ดูตารางที่ 4.15) ซึ่งบุคลิกลักษณะเหล่านี้ถือว่า เป็นบุคลิกลักษณะเฉพาะสำหรับการประกอบวิชาชีพผู้สื่อข่าว รวมถึงผู้สื่อข่าวการเมืองด้วย ทั้งนี้ จากแนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สื่อข่าว (นรินทร์ นำเจริญ, 2549, น. 110-124) ได้นำเสนอเกี่ยวกับคุณสมบัติเฉพาะทางวิชาชีพที่สำคัญสำหรับผู้สื่อข่าว ซึ่งมีความสอดคล้องกันใน 5 ประการ ได้แก่ การมีจินตนาการ การมีความสุภาพอ่อนน้อม รู้จักกาลเทศะ จรรยาบรรณต่อข่าว มีความวิริยะอุตสาหะ และมีความอยากรู้อยากเห็น ทั้งนี้ ในด้านการมีจินตนาการ นรินทร์ (2549, น. 111) อธิบายว่ามีความจำเป็นเพราะผู้สื่อข่าวต้องอาศัยจินตนาการเพื่อเข้าใจประสบการณ์และแรงดลใจของบุคคลในข่าวจึงจะสามารถเขียนภาพของเหตุการณ์ออกมาได้อย่างถูกต้อง

ส่วนความสุภาพอ่อนน้อมและการรู้จักกาลเทศะ นรินทร์ นำเจริญ (2549, น. 123) ได้รวมไว้อยู่ในข้อเดียวกันโดยเห็นว่า เป็นคุณลักษณะที่จำเป็น เนื่องจากการขาดคุณลักษณะดังกล่าวนี้ อาจทำให้แหล่งข่าวปฏิเสธการให้สัมภาษณ์ รวมทั้งจะทำให้วิชาชีพผู้สื่อข่าวถูกมองในแง่ไม่ดี ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายคนที่มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น มาลี บุญศิริพันธ์ กล่าวว่า “...ต้องสร้างความเชื่อถือบนความถ่อมตน ต้องแสดงบุคลิกภาพที่ทำให้คนอื่นไว้วางใจ มีวาจาดี มีมารยาทดี รู้จักกาลเทศะ...” (มาลี บุญศิริพันธ์, สัมภาษณ์) หรือแม้กระทั่งกลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพผู้สื่อข่าวเองอย่างเช่น ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ ก็กล่าวว่า “...ความสุภาพอ่อนน้อม ก็เป็นอีกบุคลิกหนึ่งที่มีความจำเป็น แต่ต้องไม่ใช่ความอ่อนแอ...” (ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, สัมภาษณ์) หรือนักการเมืองดังเช่นสาธิต วงศ์หนองเตย ก็มีความคิดเห็นเช่นเดียวกันโดยกล่าวว่า “...ผมว่าความสุภาพ อ่อนน้อม ความเรียบร้อย ผมว่ามันจำเป็น

...” ทั้งนี้ ในการสำรวจความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่างถึงคุณลักษณะอันไม่พึงประสงค์ในประเด็นหัวข้อ “ความไม่สุภาพอ่อนน้อม” (สาธิต วงศ์หนองเตย, สัมภาษณ์) น้ำหนักคะแนนเฉลี่ยที่กลุ่มตัวอย่างให้น้ำหนักมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.49 คะแนน ซึ่งแปลความหมายได้ว่า “ไม่พึงปฏิบัติอย่างยิ่ง”

สำหรับการเป็นผู้มีความอยากรู้อยากเห็นนั้น ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยเช่นกัน ผลจากการสำรวจความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่างในประเด็นดังกล่าวนี้ปรากฏว่า มีน้ำหนักคะแนนความจำเป็นเท่ากับ 8.65 คะแนน ซึ่งแปลความหมายได้ว่า อยู่ในระดับ “จำเป็นมากที่สุด” ทั้งนี้ ในแนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติที่สำคัญของผู้สื่อข่าว (นรินทร์ นำเจริญ, 2549, น. 111) ได้กล่าวว่า ความอยากรู้อยากเห็นเป็นสิ่งจำเป็นต่อการประสบความสำเร็จของผู้สื่อข่าว ทั้งนี้ ความอยากรู้อยากเห็นเป็นความปรารถนาที่จะค้นหาคำอธิบายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังการกระทำต่างๆ ของบุคคล

ประเด็นสุดท้ายที่จะนำสู่การอภิปรายในองค์ประกอบนี้ ได้แก่ คุณลักษณะด้านการเป็นผู้มีจมูกไวต่อข่าว (Nose of News) ในคุณลักษณะดังกล่าวนี้ ผลจากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างพบว่า ได้รับน้ำหนักคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.79 ซึ่งแปลความหมายได้ว่า อยู่ในระดับ “จำเป็นมากที่สุด” ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะที่ดีของนักวารสารศาสตร์ (มาลี บุญศิริพันธ์, 2550) ที่มีองค์ประกอบหนึ่งกล่าวว่า ต้องมีความไวต่อข่าว (Sense of News) หรือจมูกสำหรับข่าว (Nose of News) ทั้งนี้ การมีจมูกไวต่อข่าวเป็นความสามารถในการเห็นคุณค่าของข่าวอย่างรวดเร็วฉับพลัน และประเมินคุณค่าของสิ่งนั้น จึงเป็นคุณสมบัติที่ว่า เป็นอีกประการหนึ่งสำหรับการรวบรวมข่าว เป็นความสามารถที่จะเลือกเหตุการณ์จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีมากมายที่ผู้อ่านสนใจสามารถนำเสนอได้อย่างน่าสนใจ (นรินทร์ นำเจริญ, 2549, น. 112)

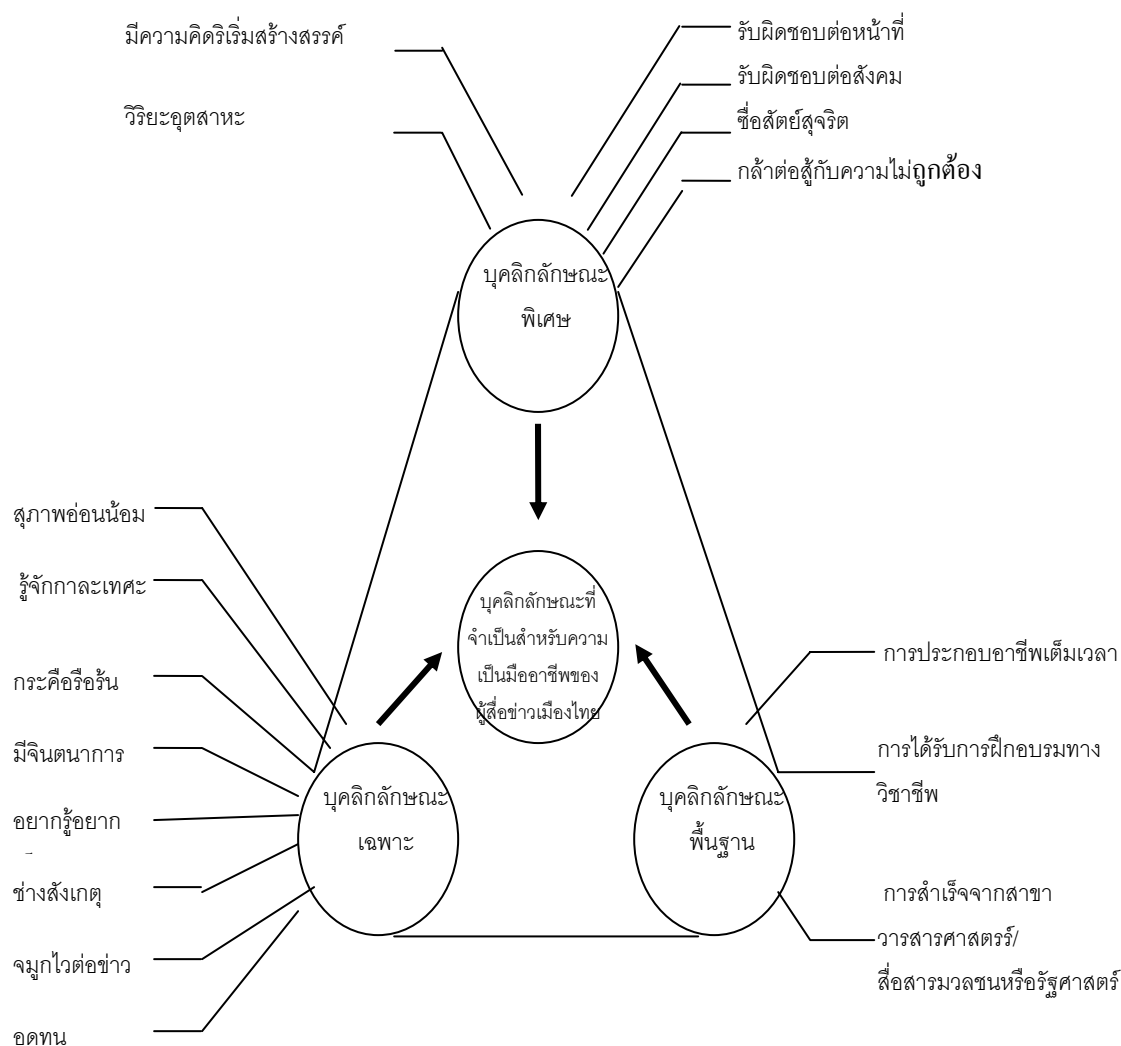
องค์ประกอบที่ 3 ในด้านบุคลิกลักษณะซึ่งเรียกว่า “บุคลิกลักษณะพิเศษสำหรับผู้สื่อข่าว” ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบย่อยได้แก่ 1) การเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อนานาชาติ 2) การเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคม 3) การเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต 4) การเป็นผู้มีความวิริยะอุตสาหะ 5) การเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และ 6) การเป็นผู้มีความกล้าต่อสู้กับความไม่ถูกต้อง/ความอยุติธรรม ในส่วนนี้ผลจากการวิจัยเชิงสำรวจพบว่า ทุกองค์ประกอบย่อยได้รับค่าน้ำหนักเฉลี่ยระหว่าง 8.55 ถึง 9.34 โดยที่บุคลิกลักษณะการเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีน้ำหนักคะแนนน้อยที่สุดในกลุ่มนี้ 8.55 คะแนน ส่วนบุคลิกลักษณะการเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตมีน้ำหนักคะแนนสูงสุดในกลุ่มนี้ 9.34 แต่ทุกองค์ประกอบย่อยเมื่อแปลความหมายแล้วจัดอยู่ในระดับ “จำเป็นมากที่สุด” ทั้งหมด

เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบย่อยทั้ง 6 องค์ประกอบพบว่า สามารถแบ่งกลุ่มได้ชัดเจน 2 กลุ่ม โดยในกลุ่มแรกได้แก่ การเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ การเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคม การเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต และการเป็นผู้มีความกล้าต่อสู้กับความไม่ถูกต้อง/ความอยุติธรรม เป็นบุคลิกลักษณะที่สะท้อนถึงจิตวิญญาณของการเป็นสื่อมวลชน เนื่องจากเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ และต่อสังคมด้วยความซื่อสัตย์สุจริต รวมทั้งการมีความกล้าต่อสู้กับความไม่ถูกต้องหรือความอยุติธรรมทั้งปวง ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวนี้สอดคล้องกับจิตวิญญาณของสื่อมวลชน กล่าวคือสื่อมวลชนต้องเป็นตัวแทนของสาธารณะ ทำเพื่อสาธารณะ เพื่อสังคม ทั้งนี้ ในจิตวิญญาณของสื่อมวลชนจึงมีเนื้อหาของจริยธรรมหลอมรวมอยู่ในนั้นแล้ว เพราะเกี่ยวเนื่องถึงภาระปฏิบัติอันยึดถือกันแล้วว่าดีงาม (สุกัญญา สดบรรทัด, 2541, น. 7) ดังนั้น องค์ประกอบด้านบุคลิกลักษณะในส่วนนี้อาจเรียกว่า “บุคลิกลักษณะด้านจิตวิญญาณของสื่อมวลชน” ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งประกอบด้วยการเป็นผู้มีความวิริยะอุตสาหะ และการเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะพิเศษที่ช่วยให้การปฏิบัติงานด้านการสื่อข่าวมีความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากขึ้น ดังที่ นรินทร์ นำเจริญ (2549, น. 122) สรุปว่า หากผู้สื่อข่าวไม่มีความวิริยะอุตสาหะก็ยากยิ่งที่จะสามารถรวบรวมข่าวที่สมบูรณ์ได้ ส่วนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ก็ถือเป็นบุคลิกลักษณะอีกประการหนึ่งที่จำเป็นสำหรับผู้สื่อข่าวสร้างสรรค์ประเด็นข่าวใหม่ๆ สามารถหลีกเลี่ยงจากการรายงานข่าวประจำวันที่ซ้ำซาก การแสดงถึงความคิดริเริ่มไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดการพัฒนาข่าวทุกข่าวที่ได้รับมอบหมาย ยังรวมไปถึงการค้นหาสืบเสาะข่าวจากทุกๆ ที่ (นรินทร์ นำเจริญ, 2549, น. 122) ดังนั้น บุคลิกลักษณะในส่วนนี้จึงอาจเรียกรวมกันว่า “บุคลิกลักษณะด้านการพัฒนางาน”

ทั้งนี้ องค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบในด้านบุคลิกลักษณะ (Trait) ที่จำเป็นสำหรับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย สามารถแสดงได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 6.4

แผนภาพแสดงดัชนีองค์ประกอบด้านบุคลิกภาพที่จำเป็นสำหรับความเป็นวิชาชีพ
ของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย

ที่มา : ออกแบบโดยผู้ศึกษาโดยอาศัยผลการวิเคราะห์องค์ประกอบในงานวิจัยนี้

1.4 องค์ประกอบด้านท่าที่ต่อตนเองและท่าที่ต่อวิชาชีพ (Self-Concept and Profession-Concept)

องค์ประกอบด้านนี้มีเพียงองค์ประกอบเดียว ซึ่งเรียกว่า “ค่านิยมในสิทธิเสรีภาพ และอุดมการณ์สื่อสารมวลชน”

1. การมีความยึดมั่นและเคารพในหลักสิทธิมนุษยชน
2. การมีความยึดมั่นในบทบาทการนำเสนอความจริงต่อสังคม

3. การมีความยึดมั่นในความยุติธรรม
4. การมีความยึดมั่นในหลักสิทธิเสรีภาพ
5. การมีความยึดมั่นในการมีอิสระทางความคิด
6. การมีความยึดมั่นในบทบาท “สุนัขเฝ้ายาม” (watch dog)
7. การมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพผู้สื่อข่าว
8. การมีความเชื่อมั่นในตนเอง
9. การมีความยึดมั่นในอุดมการณ์ประชาธิปไตย

ทั้งนี้ ดัชนีชี้วัดในองค์ประกอบนี้ทั้ง 9 ดัชนี ผลจากการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างพบว่า มีน้ำหนักคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.44-9.16 ซึ่งจัดอยู่ในระดับ “จำเป็นมากที่สุด” ต่อความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยทุกดัชนี โดยดัชนีที่มีน้ำหนักคะแนนสูงที่สุด ได้แก่ การมีความยึดมั่นในบทบาทการนำเสนอความจริงต่อสังคม ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้ ถือเป็นจิตวิญญาณหรือปรัชญาวิชาชีพของผู้สื่อข่าวทุกแขนง บทบาทในการนำเสนอความจริงต่อสังคมถือเป็นบทบาทขั้นพื้นฐานของหนังสือพิมพ์ และวิทยุโทรทัศน์ ดังที่ สุกัญญา สุดบรรทัด (2541, น. 9) กล่าวไว้ว่า “บทบาทขั้นพื้นฐานของหนังสือพิมพ์ก็คือ การเป็นตัวจักรสำคัญในการแสวงหาความจริงอย่างขะมักเขม้น และเนื่องจากว่าความจริงนั้นมักจะถูกเก็บซ่อนโดยผู้มีอำนาจที่ถูกเรียกด้วยความเกลียดชังว่า ทหารราช...ผู้ซึ่งหวังจะเก็บความสุขไว้แต่ในหมู่ของพวกตนเพียวกลุ่มเดียว สังคมจึงให้อำนาจแกหนังสือพิมพ์ในการที่จะแสวงหาข้อมูลข่าวสารหรือความจริง (Right to Information) เพื่อที่จะตอบสนองสิทธิที่จะรู้ความจริง (Right to Know) ของประชาชน” หรือกรณีสื่อวิทยุโทรทัศน์ กิตติมา สุรสนธิ (2549, น. 1-32) ก็ได้สรุปถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไว้ในประการหนึ่งคือ บทบาทในด้านค้นหาและนำเสนอความจริง (Search for truth) หรือทำความจริงให้ปรากฏแก่สาธารณชน ทั้งนี้ บทบาทในการนำเสนอความจริงต่อสังคม จึงตรงกันข้ามกับการบิดเบือนข้อเท็จจริง ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ในประเด็นคำถามเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะอันไม่พึงประสงค์ในประเด็น “การบิดเบือนข้อเท็จจริงในการนำเสนอข่าว” กลุ่มตัวอย่างให้น้ำหนักคะแนนซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงถึง 8.93 คะแนน แปลความหมายได้ว่า เป็นคุณลักษณะที่ต้องห้ามปฏิบัติโดยเด็ดขาด

1.5 องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavior)

องค์ประกอบด้านนี้มีเพียงองค์ประกอบเดียว ซึ่งเรียกชื่อว่า “พฤติกรรมอันพึงประสงค์สำหรับผู้สื่อข่าว” ซึ่งประกอบด้วย 10 องค์ประกอบย่อย ได้แก่

- การแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ
- การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

- การปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ
- การไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล
- การนำเสนอข่าวโดยอาศัยการแสวงหาข้อมูลอย่างรอบด้านและถูกต้อง
- การปฏิบัติงานอย่างมีอิสระทางความคิด
- การรักษาความลับของแหล่งข่าวตามข้อตกลง
- การถ่ายทอดและแบ่งปันความรู้และประสบการณ์กับเพื่อนร่วมงานอย่างสม่ำเสมอ
- การวางตัวเป็นกลาง
- การละเว้นไม่อาศัยตำแหน่งทางวิชาชีพเพื่อแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนและพวก

พ้อง

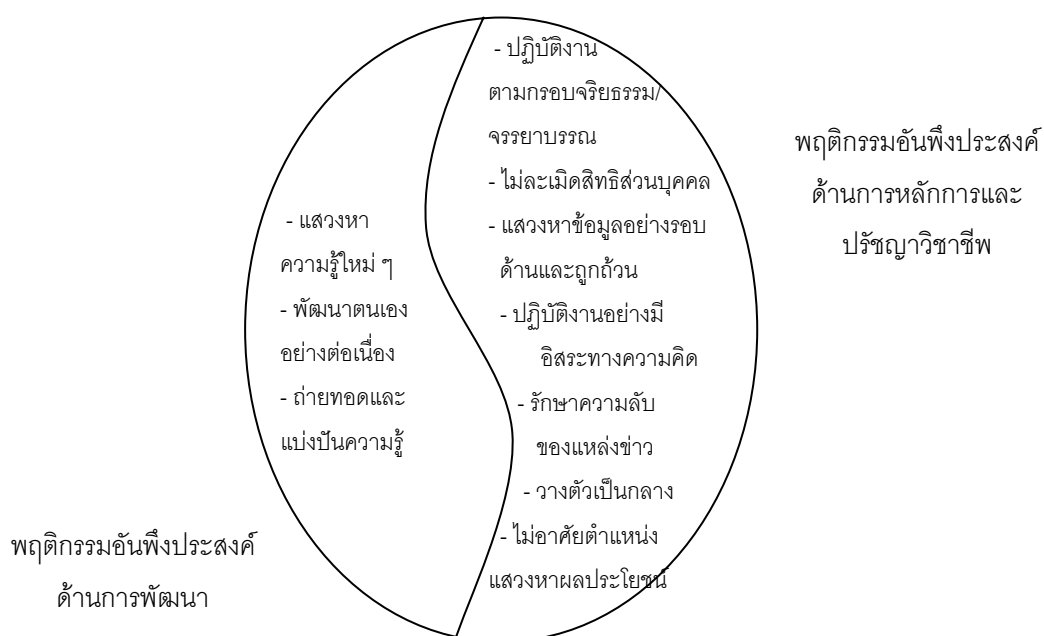
เมื่อพิจารณาจากผลการสำรวจความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับประเด็นคำถามตามองค์ประกอบย่อยดังกล่าวข้างต้น พบว่า ค่าน้ำหนักคะแนนเฉลี่ยของความจำเป็นสำหรับความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย ปรากฏว่า มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง 8.58-9.34 คะแนน โดยทุกประเด็นจัดอยู่ในระดับ “จำเป็นมากที่สุด” ทั้งนี้ ประเด็นที่มีน้ำหนักคะแนนสูงสุด ได้แก่ การปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณของวิชาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักวิชาการประเมินน้ำหนักคะแนนในประเด็นนี้สูงถึง 9.51 ซึ่งแสดงว่า ในด้านพฤติกรรมหรือการประพฤติตนนั้น กลุ่มตัวอย่างเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า การประพฤติตนอยู่ในกรอบจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ เป็นแนวทางการประพฤติตนที่สำคัญอย่างยิ่งในวิถีทางหรือวิถีปฏิบัติของผู้สื่อข่าวการเมือง อีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการข่าว ไม่ว่าจะเป็นภาคประชาชน นักวิชาการหรือนักการเมืองก็ตาม มักจะคาดหวังให้ผู้สื่อข่าวปฏิบัติตามกรอบจริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาชีพ ซึ่งงานวิจัยของ สุณิสา ประวิทย์ (2550) ซึ่งทำการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนใน 30 จังหวัดทั่วประเทศ จำนวน 2,000 คน พบว่า ประชาชนร้อยละ 49.7 เห็นว่า สื่อหนังสือพิมพ์ของไทยในปัจจุบันยังมีจรรยาบรรณและความรับผิดชอบไม่ดีพอ และกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ได้ระบุว่า สื่อมวลชนควรปรับปรุงในด้านการนำเสนอข่าวเกินจริง การขาดการตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำเสนอ การนำเสนอความคิดเห็นส่วนตัวลงในข่าว การนำเสนอข่าวอย่างไม่เป็นกลาง และการนำเสนอภาพข่าวที่โหดร้ายรุนแรงตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้รับสารมีความคาดหวังให้สื่อมวลชนนำเสนอข่าวสารอย่างรอบด้านและถูกต้อง วางตัวเป็นกลาง รวมทั้งปฏิบัติตามกรอบจริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาชีพ

นอกจากนี้ หากพิจารณาจากข้อความในองค์ประกอบทั้ง 10 ข้อความในองค์ประกอบย่อยแต่ละองค์ประกอบนั้น สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ได้แก่ ลักษณะแรกเป็น

พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักการหรือปรัชญาทางวิชาชีพสื่อสารมวลชน ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 7 ประการ คือ การปฏิบัติงานตามหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณของวิชาชีพ การไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การนำเสนอข่าวโดยอาศัยการแสวงหาข้อมูลอย่างรอบด้านและถูกต้อง การปฏิบัติงานอย่างมีอิสระทางความคิด การรักษาความลับของแหล่งข่าวตามข้อตกลง การวางตัวเป็นกลาง และการละเว้นไม่อาศัยตำแหน่งทางวิชาชีพ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนและพวกพ้อง ซึ่งลักษณะของพฤติกรรมดังกล่าวนี้เรียกว่า “พฤติกรรมอันพึงประสงค์ทางจริยธรรมและปรัชญาวิชาชีพ” ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งที่เหลือประกอบด้วย การแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อย่างเสมอ ๆ การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และการถ่ายทอดและแบ่งปันความรู้และประสบการณ์กับเพื่อนร่วมงานอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเองและพัฒนาความรู้ต่าง ๆ ดังนั้น จึงเรียกองค์ประกอบกลุ่มนี้ได้ว่า คือ “พฤติกรรมอันพึงประสงค์ด้านการพัฒนา” ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 2 กลุ่มนี้ แสดงได้ตามแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ 6.5

แสดงพฤติกรรมอันพึงประสงค์ด้านหลักการและปรัชญาวิชาชีพ
กับพฤติกรรมอันพึงประสงค์ด้านการพัฒนา

1.6 องค์ประกอบด้านแรงจูงใจ (Motivation)

องค์ประกอบด้านนี้มีเพียงองค์ประกอบเดียวเช่นเดียวกัน ซึ่งมีชื่อเรียกว่า “แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางวิชาชีพ” ซึ่งประกอบด้วย 1) การมุ่งมั่นสร้างความเจริญก้าวหน้าทางวิชาชีพแก่ตนเอง 2) การมุ่งสร้างผลงานข่าวให้สำเร็จตามเป้าหมายและเวลาที่กำหนด 3) การมุ่งสร้างผลงานข่าวให้เป็นที่ยอมรับแก่สาธารณชน 4) การมุ่งสร้างองค์กรต้นสังกัดให้มีชื่อเสียงเป็นที่น่าเชื่อถือและยอมรับต่อสังคม 5) การมุ่งหวังประกอบอาชีพผู้สื่อข่าวในระยะเวลายาวนาน 6) การได้รับรางวัลที่แสดงถึงความสำเร็จในวิชาชีพ

แรงจูงใจหรือแรงขับเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้คนคิดหรือแสดงพฤติกรรมออกมา สิ่งที่จะผลักดันชี้ทางและเลือกที่จะให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (นิสดาร์ก เวชยานนท์, 2549, น. 115) ดังนั้น ในความเป็นมืออาชีพ ส่วนหนึ่งที่บุคคลต้องมีคือ แรงจูงใจ เพื่อผลักดันตนเองไปสู่เป้าหมายความสำเร็จในอาชีพหรือในวิชาชีพ ทั้งนี้ เกณฑ์ของความเป็นวิชาชีพนิยมตามแนวคิดของดิน ปรัชญาพฤทธิ (2536) ก็ได้กล่าวถึงแรงจูงใจใน 3 ประการ คือ การมีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงาน การมองเห็นอนาคตในการประกอบอาชีพ และการมีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพของตน และสกอต วิตโรว์ (Scott Withow, 2005) ก็ได้กล่าวถึงกรอบของความเป็นมืออาชีพไว้ประการหนึ่งว่า ผู้ที่มีความเป็นมืออาชีพนั้นต้องมีความปรารถนาที่จะสร้างผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้น ดังนั้น การมีแรงจูงใจจะเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในการผลักดันให้บุคคลพัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายความสำเร็จด้านประสิทธิภาพและผลงานที่ดีเหมือนบุคคลอื่นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนถึงความเป็นมืออาชีพของบุคคลนั้นได้ ซึ่งในส่วนของผู้สื่อข่าวการเมืองก็ไม่ต่างกันที่จะต้องมีความใฝ่สัมฤทธิ์ทางวิชาชีพด้วย

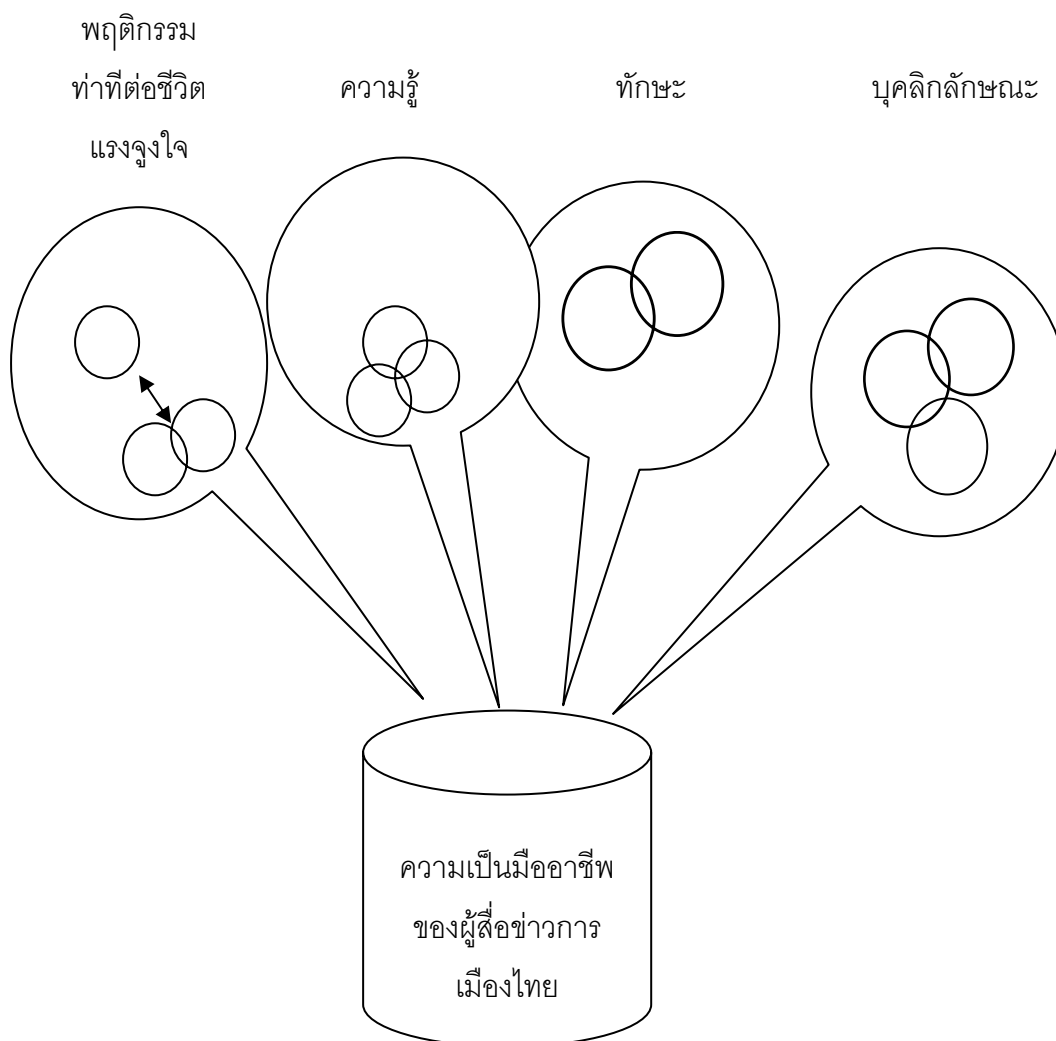
2. ความสามารถเชิงสมรรถนะกับความเป็นมืออาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย

ภายใต้กรอบแนวคิดความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency) และจากผลการวิจัยรวมทั้งทบทวนทฤษฎีผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาพัฒนาเป็นแบบจำลองแสดงความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างองค์ประกอบ 12 องค์ประกอบ ซึ่งสกัดได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) และถูกพัฒนาขึ้นมาภายใต้กรอบแนวคิดความสามารถเชิงสมรรถนะ กับความเป็นวิชาชีพ หรือความเป็นมืออาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย ดังแบบจำลองดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 6.6

แบบจำลอง “ถังบ่มเพาะ” ความเป็นมืออาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย

(Professionalism Tank for Thai Political Journalist)

จากแผนภาพดังกล่าว มองว่า ความเป็นมืออาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นมืออาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยนั้น สามารถบ่มเพาะ และพัฒนาให้มีระดับความเป็นมืออาชีพมากขึ้นได้ ทั้งนี้ ระดับความเป็นมืออาชีพจะถูกสะสมและบ่มเพาะอยู่ใน “ถังบ่มเพาะความเป็นมืออาชีพ” (Professionalism Tank) ซึ่งต้องบ่มเพาะด้วยปัจจัยความสามารถเชิงสมรรถนะ ทั้งนี้ จากองค์ประกอบ 12 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นข้อค้นพบในการศึกษาครั้งนี้ เมื่อนำมาจัดกลุ่มจะได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ กลุ่มความรู้ กลุ่มทักษะ กลุ่มบุคลิกลักษณะ และกลุ่มทำที่ต่อชีวิต/แรงจูงใจ/พฤติกรรม ทั้งนี้ องค์ประกอบทั้งหมด 12 องค์ประกอบเป็นเสมือนปัจจัยที่หล่อเลี้ยง และ

เพิ่มพูนความเป็นมืออาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย ดังนั้น กรณีบุคคลใดได้เสริมสร้างความสามารถเชิงสมรรถนะให้แก่ตัวเอง ก็หมายถึงว่าบุคคลนั้นได้สะสมความเป็นมืออาชีพให้กับตนเองด้วย

2. ภาพลักษณ์ของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยปัจจุบันในทัศนะของกลุ่มตัวอย่าง

จากผลการวิจัย พบว่า ในภาพรวมซึ่งทำการคำนวณค่าคะแนนเฉลี่ยได้เท่ากับ 2.52 จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน แปลความหมายได้ว่า ภาพลักษณ์ในด้านการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตนของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยอยู่ระดับภาพลักษณ์เชิงลบ ซึ่งเมื่อพิจารณารายละเอียดในรายข้อคำถามในส่วนนี้ปรากฏว่า ประเด็นที่มีภาพลักษณ์เชิงลบมากที่สุดคือ “การนำเสนอข่าวการเมืองไทยในปัจจุบันมักเล่นตามกระแสมากกว่าการเล็งเห็นประโยชน์ของสังคม” มีค่าคะแนนเฉลี่ยเพียง 1.67 ซึ่งภาพลักษณ์อยู่ในระดับลบมาก ซึ่งสอดคล้องในทิศทางเดียวกันกับอีกข้อความหนึ่งที่ว่า “การนำเสนอข่าวการเมืองไทยในปัจจุบันให้ความสำคัญกับบุคคลทางการเมืองมากกว่าเนื้อหาสาระทางการเมือง” มีคะแนนเฉลี่ยเพียง 1.83 ซึ่งจัดอยู่ในภาพลักษณ์เชิงลบเช่นกัน ทั้งนี้ สอดคล้องกับข้อสังเกตของสุพรรณ วงศ์เครือศรี (2549, น. 52-53) ที่นำเสนอในงานวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ต่อบทบาททางการเมืองของสื่อมวลชน” ซึ่งตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ในอนาคตบทบาททางการเมืองของสื่อมวลชนน่าจะลดลง เนื่องจากปัญหาการเข้าถึงหุ้นในองค์กรสื่อมวลชนของกลุ่มธุรกิจ โดยเฉพาะกลุ่มธุรกิจที่มีบุคคลในรัฐบาลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ในงานวิจัยนี้ ในประเด็นที่เกี่ยวกับอิทธิพลของทุน และของรัฐที่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระของการนำเสนอข่าวการเมืองก็ได้ผลไปในทิศทางเดียวกันว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในทำนองเห็นด้วยกับประเด็นคำถามดังกล่าว (ตารางที่ 4.21)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “ดัชนีชี้วัดความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย” ในครั้งนี้ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ตัวแบบดัชนีชี้วัดที่น่าเสนอไว้ในรายงานวิจัยนี้เป็นข้อเสนอเชิงแนวคิด (Conceptual Recommendation) เป็นส่วนใหญ่ แม้ว่าในบางส่วนจะได้กล่าวถึงแนวทางและเกณฑ์ในการนำไปปฏิบัติก็ตาม ดังนั้น จึงควรมีการนำตัวแบบดัชนีชี้วัดดังกล่าวไปทดลองใช้เพื่อเป็นการทดสอบข้อเสนอเชิงแนวคิดดังกล่าวว่า สามารถนำไปสู่วิธีการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งในการดำเนินการนั้นจะต้องทำการแปลงจากแนวคิดไปสู่แนวปฏิบัติ ทั้งนี้ จะต้องพิจารณาออกแบบและกำหนดวิธีการประเมิน ให้สอดคล้องกับดัชนีชี้วัดที่น่าเสนอไว้ข้างต้น

อนึ่ง การนำดัชนีชี้วัดความเป็นวิชาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยดังกล่าวข้างต้นไปใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัตินั้น ผู้นำไปใช้อาจทำการปรับหรือดัดแปลงตัวชี้วัดบางประการให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรมแวดล้อมของแต่ละองค์กรนั้นๆ ก็ได้

2. ในกรณีที่เจอนำดัชนีชี้วัดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัตินั้น ผู้ใช้ต้องนำตัวแบบดัชนีชี้วัดไปสร้างเครื่องมือการวัดที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดก่อน ทั้งนี้ ในดัชนีองค์ประกอบด้านความรู้สามารถดำเนินการได้โดยใช้แบบทดสอบความรู้ด้านต่าง ๆ ตามแต่ละดัชนีองค์ประกอบ ส่วนดัชนีองค์ประกอบด้านทักษะสามารถทำได้โดยใช้แบบฝึกทักษะที่ออกแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้มีประสบการณ์ ส่วนดัชนีองค์ประกอบด้านอื่น ๆ ที่เป็นลักษณะที่ไม่อาจสังเกตเห็นได้ชัดเจน เช่น ด้านแรงจูงใจ ด้านค่านิยม หรือท่าทีต่อชีวิต ต้องอาศัยเครื่องมือวัดเชิงจิตวิทยา และกรณีเป็นดัชนีชี้วัดด้านพฤติกรรมอาจต้องใช้วิธีการสังเกต โดยผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น หัวหน้างาน ผู้บังคับบัญชา ซึ่งหมายถึงว่าผู้ทำการสังเกตต้องมีความเที่ยงตรง และเที่ยงธรรมในตัวเองด้วย จึงจะทำให้เครื่องมือวัดที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการนี้ได้ผลตามที่ต้องการ

3. นอกเหนือจากกลุ่มสื่อมวลชนที่สามารถนำดัชนีชี้วัดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้แล้ว ในส่วนของภาควิชาการซึ่งได้แก่ สถาบันการศึกษาที่มีการสอนทางด้านวารสารศาสตร์ สื่อมวลชน หรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องกัน ก็สามารถนำดัชนีชี้วัดดังกล่าวไปประยุกต์เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนทางด้านวารสารศาสตร์และสื่อมวลชน

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ข้อค้นพบในงานวิจัยครั้งนี้ ซึ่งได้แก่ องค์ประกอบของความเป็นวิชาชีพ (ความเป็นมืออาชีพ) ของผู้สื่อข่าวการเมืองไทยซึ่งมีทั้งหมด 12 องค์ประกอบภายใต้กรอบแนวคิดความสามารถเชิงสมรรถนะ (Competency) และนำไปสู่ข้อเสนอเกี่ยวกับตัวแบบ (Model) ของดัชนีชี้วัดความ

เป็นวิชาชีพหรือความเป็นมืออาชีพของผู้สื่อข่าวการเมืองไทย ดังกล่าวรายละเอียดไว้ข้างต้นแล้ว นั้น เป็นการศึกษาวิจัยที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลใน 4 ภาคส่วนด้วยกันได้แก่ กลุ่มผู้สื่อข่าว กลุ่มนักวิชาการสื่อสารมวลชน กลุ่มนักการเมือง และกลุ่มผู้รับสารทางการเมือง และโดยส่วนใหญ่เป็นการเก็บข้อมูลจากผู้ปฏิบัติงานอยู่ในส่วนกลางหรือกรุงเทพมหานครเป็นหลัก ซึ่งพิจารณาในเชิงวิชาการแล้วยังมีประเด็น และกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอีกหลายประเด็นและหลายกลุ่มที่น่าจะสานต่อหรือช่วยเพิ่มเติมให้การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชน หรือด้านการสื่อข่าวมีความสมบูรณ์ ครอบคลุม และมีความรอบด้านมากขึ้น ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะในเชิงวิชาการ ดังนี้

1. ควรมีการดำเนินการศึกษาวิจัยในประเด็นเดียวกันนี้ จากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) อื่นๆ ทั้งในส่วนกลางและในส่วนภูมิภาคเพิ่มเติม รวมทั้งเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับ เช่น กลุ่มผู้สื่อข่าวในส่วนภูมิภาค กลุ่มนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และด้านนิติศาสตร์ เหล่านี้เป็นต้น

2. ควรมีการดำเนินการศึกษาวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับดัชนีชี้วัดความเป็นวิชาชีพ (Professionalism) ของการนำเสนอข่าวการเมืองขององค์กรข่าวในประเทศไทย ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับองค์กร (Organizational Level) ทั้งนี้ ในการศึกษาในระดับองค์กรดังกล่าวควรมีการพิจารณาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับระดับปัจเจกบุคคล (Individual Level) ของงานวิจัยครั้งนี้ด้วย นอกจากนี้ การศึกษาในระดับองค์กรน่าจะต้องพิจารณาตัวชี้วัดในส่วนของผลผลิต (Output) อันเกิดจากองค์กรข่าวที่ถูกส่งผ่านมาจากบุคลากรข่าวภาคสนามด้วย ซึ่งจะทำให้ได้ตัวชี้วัดความเป็นมืออาชีพด้านการสื่อข่าวการเมืองไทยที่ครอบคลุมทั้งระดับบุคคล (Individual Level) และระดับองค์กร (Organizational Level) อันจะทำให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น